

finxit præcordia Titan, saniora fovere consilia videantur, & libertati examinis aliquem relinquant locum, hos tamen neuti-
quam attendi, quippe minimam tantum Ecclesiæ Romanæ par-
tem constituentes. Imo, qui hic rectius sapiunt, eo ipso Eccle-
siæ suæ principia, quæ sua natura ad vim conscientis inferen-
dam persecutionemque tendunt, deserere tenentur. Unde Au-
tor Anglus haud male asseruit: a popish man can be no honest
man: recteque præstantissimus Gallus, *Dn. Larrey* in *Hist. An-*
glia: Tom. IV. p. 53. La Religion Romaine devient intolérable
par sa propre intolerance. Visne ejus Exempla? En perfidiam
Concilii Constantiensis erga *Hussum*, ad rogum pertractum, senten-
tiam pestilentissimam de fide Hæreticis non servanda ipsa praxi
confirmantis. Adde leoninam *Leonis X.* ferociam in *Lutherum*,
persecutiones item gravissimas, Reformationem passim in *Ger-*
mania, Silesia inprimis & *Hungaria, Belgio* item, & *Anglia*, inpri-
mis sub *Maria, Henrici VIII. Filia*, secutas. His junge nefandum
ausum *Pii V.* in *Reginam Elisabetham* Anathematis fulmen vibran-
tis, (c) eam Diademate Regio privantis, subditosque ab omni-
bus,

A 2

(c) Lectu dignissima est Bulla, hanc in rem exarata, quam invenies in
Historia *Larrei* Anglicana T. II. p. m. 191. ex qua (est enim paulo
longior) nonnulla tantum huc transcribemus. Illa vero ita incipit:
Pius Episcopus, Servus Servorum Dei, ad perpetuam rei memoriam:
ille qui regnat in Cælo & in terra dedit S. Petro, Principi Apostolorum,
omnibusque ejus successoribus, Pontificibus Romanis, regimen Ecclesiæ
Catholico-Apostolicæ, extra quam nulla est salus, cum absolutissima nul-
lisque inclusa limitibus potestatis atque jurisdictionis plenitudine. Ipsum
constituit supremum Monarcham in omnes Nationes, ad eradicandum,
destruendum, dissipandum, perdendum, plantandum, edificandum, &c.
Miram vero Pontificis impudentiam, qui sibi tribuit Zizaniæ eradicandæ
facultatem, quod Christus, cujus se prædicat Vicarium, ex-
presse negavit. Matth. c. XIII. Sub finem Bullæ: *Nos declaramus*
Elisabetham Hæreticam, & Hæreticorum Fautricem; dicimus, quod illa
& omnes ejus Adherentes excommunicationis sententiam incurrerint, &

tissimi Sacramenti, Ceremonie, & riti, o vero uso d' essi, contro i Decreti di Santi Concilii, & determinatione fatti dai Sommi Pontefici, contro la Suprema Autorità del sommo Pontefice, contro le Traditione Apostoliche, contro il purgatorio, & Indulgenze &c. h. e. qui dicunt, docent, concionantur, aut scribunt aliquid contra Sanctissima Sacramenta, Ceremonias, & ritus; vel eorum exercitium, contra Decreta Sanctorum Conciliorum, ac ea, quæ a Papa definita sunt, contra Traditiones Apostolicas, contra Purgatorium & Indulgentias &c. Quæ Hæreticorum descriptio utique ejusmodi est, ut vel inde Ecclesiæ Romanæ ingenium tyrannicum luculentissime pateat, maxime, si ea cum tristissimis effectibus, malis nimirum infinitis horrendisque, quæ tales afficiunt Hæreticos, & quorum vel pagana cæcitate immersum Neronem, seu Domitianum aliquem pudere deberet, conferatur.

§. II.

Cum vero hic aliquis objicere possit, male toti Ecclesiæ Romanæ in vitium verti, quæ intra unius alteriusve Regionis tractum peragi solent; equidem parata erit responsio, si dicamus, primo, cæteros Pontificios, utut mitioribus forsitan a natura ingeniis præditos, quod præcipue de Gallis largimur facillime, ab ista culpa haud esse immunes, quippe in communione viventes & cum capite, cujus nutu ista omnia fiunt, & cum membris, talia facinora patrantibus: secundo, quod Hæretici ideam attinet, de illa in fundamento rei inter eos convenire, in omnes istam culpam temere rejicientes, qui articulum fidei ab Ecclesia definitum negant. Quo titulo inprimis & καὶ ἐξοχὴν insignire audent Protestantes, irreparabile damnum experti facta illorum separatione, cujus causa ipsos quoque Schismaticos appellant, præsidium causæ suæ, deficientibus solidioribus argumentis, a criminationibus repetituri: tertio, si forte quidam rerum peritiores, & quibus de meliore luto

finxit

finxit præcordia Titan, faniora fovere consilia videantur, & libertati examinis aliquem relinquant locum, hos tamen neuti-
quam attendi, quippe minimam tantum Ecclesiæ Romanæ par-
tem constituentes. Imo, qui hic rectius sapiunt, eo ipso Eccle-
siæ suæ principia, quæ sua natura ad vim conscientis inferen-
dam persecutionemque tendunt, deserere tenentur. Unde Au-
tor Anglus haud male asseruit: a popish man can be no honest
man: recteque præstantissimus Gallus, *Dn. Larrey* in *Hist. An-*
glia: Tom. IV. p. 53. La Religion Romaine devient intolérable
par sa propre intolerance. Visne ejus Exempla? En perfidiam
Concilii Constantiensis erga *Hussum*, ad rogum pertractum, senten-
tiam pestilentissimam de fide Hæreticis non servanda ipsa praxi
confirmantis. Adde leoninam *Leonis X.* ferociam in *Lutherum*,
persecutiones item gravissimas, Reformationem passim in *Ger-*
mania, Silesia inprimis & *Hungaria, Belgio* item, & *Anglia*, inpri-
mis sub *Maria, Henrici VIII.* Filia, secutas. His junge nefandum
ausum *Pii V.* in Reginam *Elisabetham* Anathematis fulmen vibran-
tis, (c) eam Diademate Regio privantis, subditosque ab omni-
A 2 bu,

(c) Lectu dignissima est Bulla, hanc in rem exarata, quam invenies in
Historia *Larrei* Anglicana T. II. p. m. 191. ex qua (est enim paulo
longior) nonnulla tantum huc transcribemus. Illa vero ita incipit:
Pius Episcopus, Servus Servorum Dei, ad perpetuam rei memoriam:
ille qui regnat in Cælo & in terra dedit S. Petro, Principi Apostolorum,
omnibusque ejus successoribus, Pontificibus Romanis, regimen Ecclesiæ
Catholico-Apostolicæ, extra quam nulla est salus, cum absolutissima nul-
lisque inclusa limitibus potestatis atque jurisdictionis plenitudine. Ipsum
constituit supremum Monarcham in omnes Nationes, ad eradicandum,
destruendum, dissipandum, perdendum, plantandum, edificandum, &c.
Miram vero Pontificis impudentiam, qui sibi tribuit *Zizaniæ* eradicandæ
facultatem, quod Christus, cujus se prædicat Vicarium, ex-
presse negavit. Matth. c. XIII. Sub finem Bullæ: *Nos declaramus*
Elizabetham Hæreticam, & Hæreticorum Fautricem; dicimus, quod illa
& omnes ejus Adherentes excommunicationis sententiam incurrerint, &

tissimi Sacramenti, Ceremonie, & riti, o vero uso d' essi, contro i Decreti di Santi Concilii, & determinatione fatti dai Sommi Pontefici, contro la Suprema Autorità del sommo Pontefice, contro le Traditione Apostoliche, contro il purgatorio, & Indulgenze &c. h. e. qui dicunt, docent, concionantur, aut scribunt aliquid contra Sanctissima Sacramenta, Ceremonias, & ritus; vel eorum exercitium, contra Decreta Sanctorum Conciliorum, ac ea, quæ a Papa definita sunt, contra Traditiones Apostolicas, contra Purgatorium & Indulgentias &c. Quæ Hæreticorum descriptio utique ejusmodi est, ut vel inde Ecclesiæ Romanæ ingenium tyrannicum luculentissime pateat, maxime, si ea cum tristissimis effectibus, malis nimirum infinitis horrendisque, quæ tales afficiunt Hæreticos, & quorum vel pagana cæcitate immersum Neronem, seu Domitianum aliquem pudere deberet, conferatur.

§. II.

Cum vero hic aliquis objicere possit, male toti Ecclesiæ Romanæ in vitium verti, quæ intra unius alteriusve Regionis tractum peragi solent; equidem parata erit responsio, si dicamus, primo, cæteros Pontificios, utut mitioribus forsitan a natura ingeniis præditos, quod præcipue de Gallis largimur facillime, ab ista culpa haud esse immunes, quippe in communione viventes & cum capite, cujus nutu ista omnia fiunt, & cum membris, talia facinora patrantibus: secundo, quod Hæretici ideam attinet, de illa in fundamento rei inter eos convenire, in omnes istam culpam temere rejicientes, qui articulum fidei ab Ecclesia definitum negant. Quo titulo inprimis & κατ' ἐξοχήν insignire audent Protestantes, irreparabile damnum experti facta illorum separatione, cujus causa ipsos quoque Schismaticos appellant, præsidium causæ suæ, deficientibus solidioribus argumentis, a criminationibus repetituri: tertio, si forte quidam rerum peritiores, & quibus de meliore luto
finxit

finxit præcordia Titan, saniora fovere consilia videantur, & libertati examinis aliquem relinquant locum, hos tamen ne utquam attendi, quippe minimam tantum Ecclesiæ Romanæ partem constituentes. Imo, qui hic rectius sapiunt, eo ipso Ecclesiæ suæ principia, quæ sua natura ad vim conscientis inferendam persecutionemque tendunt, deserere tenentur. Unde Auctor Anglicus haud male asseruit: a popish man can be no honest man: recteque præstantissimus Gallus, *Dn. Larrey* in Hist. Angliæ: Tom. IV. p. 53. *La Religion Romaine devient intolérable par sa propre intolerance.* Visne ejus Exempla? En perfidiam Concilii Constantiensis erga Hussum, ad rogam pertractum, sententiam pestilentissimam de fide Hæreticis non servanda ipsa praxi confirmantis. Adde leoninam Leonis X. ferociam in Lutherum, persecutiones item gravissimas, Reformationem passim in Germania, Silesia inprimis & Hungaria, Belgio item, & Anglia, inprimis sub Maria, Henrici VIII. Filia, secutas. His junge nefandum ausum Pii V. in Reginam Elisabetham Anathematis fulmen vibrantis, (c) eam Diademate Regio privantis, subditosque ab omni-

A 2 bu,

(c) Lectu dignissima est Bulla, hanc in rem exarata, quam invenies in Historia Larrei Anglicana T. II. p. m. 191. ex qua (est enim paulo longior) nonnulla tantum huc transcribemus. Illa vero ita incipit: *Pius Episcopus, Servus Servorum Dei, ad perpetuam rei memoriam: ille qui regnat in Cælo & in terra dedit S. Petro, Principi Apostolorum, omnibusque ejus successoribus, Pontificibus Romanis, regimen Ecclesiæ Catholico-Apostolicæ, extra quam nulla est salus, cum absolutissima nullisque inclusa limitibus potestatis atque jurisdictionis plenitudine. Ipsum constituit supremum Monarcham in omnes Nationes, ad eradicandum, destruendum, dissipandum, perdendum, plantandum, edificandum, &c.* Miram vero Pontificis impudentiam, qui sibi tribuit Zizaniam eradicandæ facultatem, quod Christus, cujus se prædicat Vicarium, expresse negavit. Matth. c. XIII. Sub finem Bullæ: *Nos declaramus Elizabetham Hæreticam, & Hæreticorum Fautricem; dicimus, quod illa & omnes ejus Adherentes excommunicationis sententiam incurrerint, &*

DISPUTATIO *ad.*
HISTORICO - THEOLOGICA
INAUGURALIS

DE VARIIS
ECCLESIAE ROMANAE
FUNDAMENTIS METHODIS
QUE IN REVOCANDIS
CONVERTENDISQUE,
QUOS VOCANT,
HÆRETICIS.

Quam
SUB AUSPICIIS DIVINI NUMINIS

Die III. Martii Anno MDCCXXIV.

Defendet

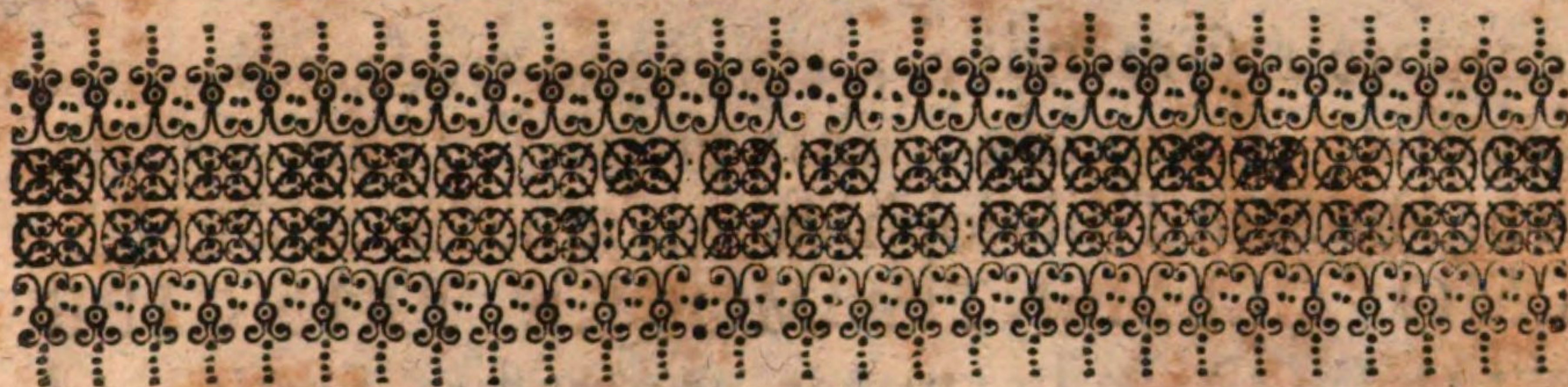
PRÆSES

DANIEL MAICHEL,
Theologiæ Prof. Extraord. Philos. Ordinarius
& Ecclesiastes Tubingensis,

RESPONDENTE

M. FRIDERICO JACOBO BIBERO, Buchensi.

TUBINGÆ,
Literis HIOBI FRANCKII.

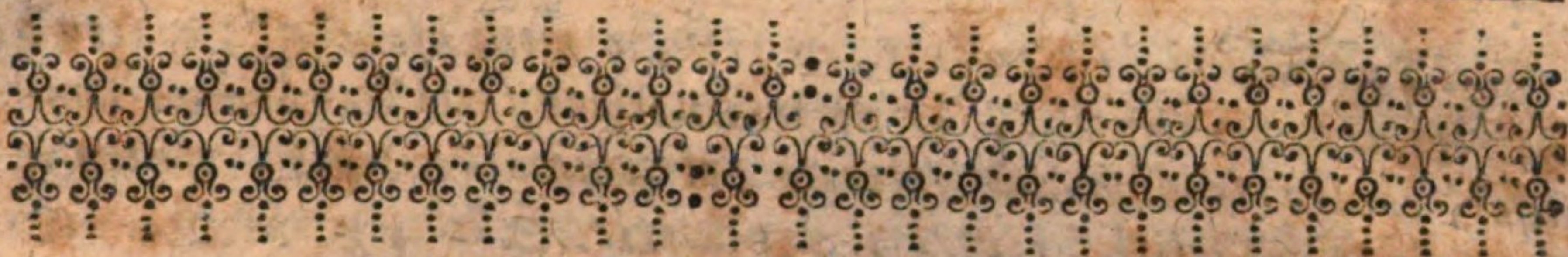
PRÆFATIO.

Uam ob varia impedimenta, Luctum inprimis domesticum, & adversam ex aliquo tempore valetudinem procrastinare oportuit, nunc tandem Disputationem Inauguralem Luci publicæ sisto. Agit illa, ut Titulus refert, *de variis Pontificiorum moliminibus methodisque, in convertendis, quos vocant, Hereticis.* Quod argumentum cum per se vastissimæ sit amplitudinis, vix intra unius Disputationis cancellos omnia huc pertinentia continere, licuit: Potiora tamen ea, qua fieri potuit, perspicuitate atque brevitate proposui; duabus partibus hoc, quicquid est speciminis Academici, absolvens; quarum prima *Historicam* rerum narrationem; Secunda vero *Dogmaticum* de iisdem iudicium exhibet. Forte idem argumentum alio tempore

tempore resumendi, pleniusque tractandi, an-
dabitur. Cæterum cum præter Theologicam
Professionem Philosophica quoque à SERENIS-
SIMO CLEMENTISSIMOQUE PRINCIPE
NOSTRO mihi nuper concredita fuerit, ad
finem Disputationis adposui quoque quædam
Corollaria eò spectantia, una fidelia duos ita pa-
rietes dealbaturus. Quæ omnia ut feliciter ce-
dant, faxit Deus T. O. M. cujus Providentiæ
ipsum hoc, cujus jam initia capeſſo, Munus
Academicum acceptum fero.

PRIMA

PRIMA PARS HISTORICA.

§. I.

Um multa sint Ecclesiæ Romanæ à ratione Scripturaque dissidentia capita, tum illud inprimis in præcipuis ejus erroribus ponendum est, quod, quæ ejus decisionibus acquiescere recusant, atque necessariam cum uno Capite visibili, tanquam Vicario Christi, membrorum omnium connexionem negant, reliquas Societates omnes alto despicat supercilio, atque in Hæreticorum classem referat. Qua accusatione licet parcissime, nec nisi urgentibus gravissimis rationibus utendum, prudentia atque Charitas Christiana dictitent, (a) nihil tamen illa in ore Ecclesiæ Romanæ frequentius, scilicet ita in propria causa & Aëtricis & Judicis personam repræsentaturæ. Liberalis autem inprimis est *Inquisitio Italica*, quæ Hæreticorum nomine insigniendos, & sine multis verborum ambagibus ad rogam damnandos pronuntiat omnes illos, (b) *che dicono, insegnano, predicano, o scrivano cose contro i santissimi*

A

-
- (a) Huc omnino pertinent verba *Juelli in Apol. Eccl. Angl. p. 30. Oxon. 1693. Quod nos appellant* (Pontificii) *Hæreticos, est illud crimen ita grave, ut, nisi videatur, nisi palpetur, nisi manibus digitisque teneatur, credi facile de homine Christiano non debeat. Est enim hæresis destitutio salutis, abjectio Gratiæ Dei, discessio à corpore & Spiritu Christi.*
- (b) Vid. librum, qui prodiit Bononiæ A. 1665. sub titulo: *Il Arsenale Sacro*, p. 22. cui & *Limborchii Historia Inquisitionis Hispanicæ, & relationes Gallica de Inquisitione Goæ* jungi merentur.

tissimi Sacramenti, Ceremonie, & riti, o vero uso d' essi, contro i Decreti di Santi Concilii, & determinatione fatti dai Sommi Pontefici, contro la Suprema Autorità del sommo Pontefice, contro le Traditione Apostoliche, contro il purgatorio, & Indulgenze &c. h. e. qui dicunt, docent, concionantur, aut scribunt aliquid contra Sanctissima Sacramenta, Ceremonias, & ritus; vel eorum exercitium, contra Decreta Sanctorum Conciliorum, ac ea, quæ a Papa definita sunt, contra Traditiones Apostolicas, contra Purgatorium & Indulgentias &c. Quæ Hæreticorum descriptio utique ejusmodi est, ut vel inde Ecclesiæ Romanæ ingenium tyrannicum luculentissime pateat, maxime, si ea cum tristissimis effectibus, malis nimirum infinitis horrendisque, quæ tales afficiunt Hæreticos, & quorum vel pagana cæcitate immersum Neronem, seu Domitianum aliquem pudere deberet, conferatur.

§. II.

Cum vero hic aliquis objicere possit, male toti Ecclesiæ Romanæ in vitium verti, quæ intra unius alteriusve Regionis tractum peragi solent; equidem parata erit responsio, si dicamus, primo, cæteros Pontificios, utut mitioribus forsitan a natura ingeniis præditos, quod præcipue de Gallis largimur facillime, ab ista culpa haud esse immunes, quippe in communione viventes & cum capite, cujus nutu ista omnia fiunt, & cum membris, talia facinora patrantibus: secundo, quod Hæretici ideam attinet, de illa in fundamento rei inter eos convenire, in omnes istam culpam temere rejicientes, qui articulum fidei ab Ecclesia definitum negant. Quo titulo inprimis & καὶ ἐξοχήν insignire audent Protestantes, irreparabile damnum experti facta illorum separatione, cujus causa ipsos quoque Schismaticos appellant, præsidium causæ suæ, deficientibus solidioribus argumentis, a criminationibus repetituri: tertio, si forte quidam rerum peritiores, & quibus de meliore luto

finxit

finit præcordia Titan, saniora fovere consilia videantur, & libertati examinis aliquem relinquant locum, hos tamen ne utquam attendi, quippe minimam tantum Ecclesiæ Romanæ partem constituentes. Imo, qui hic rectius sapiunt, eo ipso Ecclesiæ suæ principia, quæ sua natura ad vim conscientis inferendam persecutionemque tendunt, deserere tenentur. Unde Auctor Anglus haud male asseruit: a popish man can be no honest man: recteque præstantissimus Gallus, Dn. Larrey in Hist. Angliæ: Tom. IV. p. 53. *La Religion Romaine devient intolérable par sa propre intolerance.* Visne ejus Exempla? En perfidiam Concilii Constantiensis erga Hussum, ad rogum pertractum, sententiam pestilentissimam de fide Hæreticis non servanda ipsa praxi confirmantis. Adde leoninam Leonis X. ferociam in Lutherum, persecutiones item gravissimas, Reformationem passim in Germania, Silesia imprimis & Hungaria, Belgio item, & Anglia, imprimis sub Maria, Henrici VIII. Filia, secutas. His junge nefandum ausum Pii V. in Regnam Elisabetham Anathematis fulmen vibrantis, (c) eam Diademate Regio privantis, subditosque ab omni-

A 2 bur,

(c) Lectu dignissima est Bulla, hanc in rem exarata, quam invenies in Historia Larrei Anglicana T. II. p. m. 191. ex qua (est enim paulo longior) nonnulla tantum huc transcribemus. Illa vero ita incipit: *Pius Episcopus, Servus Servorum Dei, ad perpetuam rei memoriam: ille qui regnat in Cælo & in terra dedit S. Petro, Principi Apostolorum, omnibusque ejus successoribus, Pontificibus Romanis, regimen Ecclesiæ Catholico-Apostolicæ, extra quam nulla est salus, cum absolutissima nullisque inclusa limitibus potestatis atque jurisdictionis plenitudine. Ipsum constituit supremum Monarcham in omnes Nationes, ad eradicandum, destruendum, dissipandum, perdendum, plantandum, edificandum, &c. Miram vero Pontificis impudentiam, qui sibi tribuit Zizaniæ eradicandæ facultatem, quod Christus, cujus se prædicat Vicarium, expresse negavit. Matth. c. XIII. Sub finem Bullæ: Nos declaramus Elizabetham Hereticam, & Hereticorum Fautricem; dicimus, quod illa & omnes ejus Adherentes excommunicationis sententiam incurrerint, &*

bus, quæ juramenti fides ab ipsis exegerat, officiis absolutissime dispensantis; qualem tyrannidem quoque *Sixtus V.* in *Navarraum Regem*, *Henricum IV.* exercuit: Considera porro horrendam illam *Lanienam Hibernicam*, ab *Urbano VIII.* peculiari Bulla approbatam; cum qua illam *Parisiensem* sub *Carolo IX.* compara, qua vix quicquam Sol vidit tristius unquam vel detestabilius. (d) Dies vero me deficeret, si omnia, quæ in Gallia Re-
forma-

quod ipso facto sint a corpore Ecclesiæ abscissi: denique, quod ipsa Regina iam Corona indigna sit, qua nos eam privamus, omnibusque ab ea dependentibus privilegiis ac prerogativis. Nos quoque omnes ejus cujuscunque conditionis subditos a juramento fidelitatis absolvimus, ipsisque interdiciamus sub pœna excommunicationis, ne ullam posthac obedientiam ei amplius præstent.

(d) *Thuanus*, præstantissimus Galliæ Historicus eam tanto horrore persecutus est, ut in eam applicaret illud Poetæ: *Excidat illa dies ævo, ne postera norint Secla!* atque ita & *Mezeræus* in sua Historia, cujus inquam plurimis fidem optimam invenimus, eam tanquam summam Ecclesiæ Romanæ labem detestatur. Nec possum, quin hic Benevolo Lectori communicem factum notabile cujusdam Præfecti, qui Edicti Regii de extirpandis Hæreticis executionem distulit, eoque, Rege postea ad meliorem sententiam perducto, lautam promotionem meruit. Nimirum accepto *Caroli IX.* de capiendis Hugonotis, iisque statò Bartholomæi die occidendis, mandato, is tamdiu id exsequi omisit, donec ejus iteratam mentionem accepisset, sapientissimam cujusdam Imperatoris Romani legem obtendens, qua jubebat, ut edicti cujusdam rigidioris, & forsitan æstuante iræ impetu dati, executione decem, vel octo ad minimum dierum spatio suspenderetur, quo interea cogitationibus secundis, sententiæque pro re nata mutandi tempus daretur. Cancellarius Parlamenti Parisiensis, responsi sapientiam miratus, Regi *Carolo IX.* quem Lanienæ istius horribilis jam pœnituerat, præfectum hunc de meliori commendans, fortunæ ipsius insignes accessiones fecit. En ipsa Autoris Pontificii verba in libro: *Remarques sur Virgile & Homere. p. 227. sq.* *On ne fut pas long tems à se repen-*

formati sustinuerunt, mala, dictu utique & auditu horrenda, enumeranda forent: plenissimam horum omnium Historiam tradit Autor Libri: *Histoire Apologetique, ou Defense des libertés des Eglises Reformées de France à Mayence 1688.* cui adde; *les Plaintes des Protestans.* Cæterum de his in sequentibus nonnulla recurrent.

A 3

§. III.

ir à la Cour d' avoir commandé le carnage de la S. Barthelemy. Il ne fit qu' irriter les Gens de la Religion, & ne les en fit pas changer; Le Chancelier donc en plein Conseil & devant le Roy tira de sa poche la Lettre, qu' il avoit recue de Mons. Janin, et dit, voici un petit Juge de Village, qui est plus sage & plus éclairé que nous tous, & qui nous apprend notre devoir, et aussitôt fit lecture de cette lettre. Le Roy en fut charmé, le fit venir en cour, & lui donna place en son conseil. or comme toute sa Fortune vint de ce qu' il n' avoit voulu prendre aucune part au carnage des Huguenots, il mit sous son Portrait ces vers-ci:

*Non ego cum Danaïs Trojanam exscindere Gentem
Aulide juravi.*

Interim dici non potest, quot júbila & applausus istud terribile factum Romæ invenerit: Papa enim *Gregorius XIII.* in cujus tempus Laniena Parisiensis inciderat, non modo eam in Palatio Vaticano, quasi re bene gesta, depingi jussit. Sed quod Romæ nuper meis oculis observavi; sed insimul quoque duo numismata cudi curavit, quorum alterum repræsentat Pontificis effigiem, alterum Angelum Exterminatorem, qui una manu crucem tenet, altera gladium, hoc addito lemmate: *Hugonotarum Strages. 1572.* Talia, hodie rarius extantia, vidi Genève in Museo Viri Celeberrimi D. Jo. Alph. Turretini, qui præter selectissimam Bibliothecam elegantissimum quoque Numismatum thesaurum possidet. Atque ita sane Draco ille Romanus, & cum eo tota cohors Pontificia nihil nisi sanguinem spirant; & quantum abest, ut æthiops exuat suam cutem, & Pardus deponat suos nævos, tantum abest, ut Ecclesia Romana Persecutionibus abstineat. Quam vero non modo contra Scripturam, sed contra omne quoque Jus gentium in eo peccetur, nemo, cui sanum Synciput ignorat, dabiturque de his suo loco uberius dicendi occasio.

§. III.

Ne vero fraudi fuisse videamur Pontificiis, unam tantum eorum methodum convertendi, quæ violentia ac tyrannide absolvitur, allegantes, qui tamen & de cæteris nos acturos promissimus, agendum rem paulo altius repetamus, & quid hic disputationibus quoque aliisque persuasionum generibus effectum sit, enarremus. Nimirum, ex quo duobus abhinc seculis, &, quod excurrit, justissimis gravissimisque de causis ab Ecclesia Romana discessum est, sensit hæc doluitque funestissimum damnum, cujus resarciendi studium, quemadmodum ipsos Pontificios in tractandis domesticis litibus sæpe postea reddidit (e) circumspectiores, ita & in reducendis in gremium Ecclesiæ Protestantibus, aliisque, quos vocant, Hæreticis, attentos plane atque indefessos tenuit.

§. IV.

Et quidem ferventibus adhuc in Germania Reformationis motibus *Carolus V.* post varia jam *Spiræ & Wormatiæ* instituta comitia, tergiversationum etiam *Curia Romana* in tenendo legitimo

(e) Hoc vel sola *Congregationum de auxiliis gratia* Historia docet. Memorabile omnino factum recenset Autor libri: l'Etat du siege de Rome Tom. II. p. 28. *Le Pere Aquaviva*, qui étoit General des Jésuites, quand *Paul V.* fit examiner la matiere de auxiliis Gratia, eut l'assurance de dire au Pape, (comme le rapporte le Pere Poussin dans l'Histoire manuscrite, qu'il a composée de toutes ces disputes) que si sa Sainteté faisoit cette flettrissure à sa Compagnie (i. e. de condamner la Doctrine de *Molina*) il ne lui repondoit pas de dix mille plumes, qui pourroient écrire des choses facheuses à sa gloire, & à l'autorité du S. siege. Quam caute etiam ac timide cum Gallia sæpe egerint Pontifices Romani, rupturam metuentes, nemo facile ignorat. Superiori inprimis Seculo Cardinalis *Richelius* diu Patriarchatum in tota ista Regione meditari dicebatur; unde occasio enata cuidam *Larvato Optato Gallo* librum edendi de *Cavendo Schismate*, cujus vidimus Exemplar in *Bibliotheca Regia Parisiensi*.

gitimo *Concilio Oecumenico* pertæsus, jam minis gravissimis, jam propositis præmiis Protestantium Ordinibus reditum ad Ecclesiam Romanam persuadere tentavit, denique & celebrem formulam *INTERIM* (f) proponens, qua astute satis callideque concepta, neutrique dissentientium Parti satisfaciente, Pontificiis tamen quam Protestantibus (g) longe æquiori, non tam pacem, quam inducias inter utramque Religionem, neque eas satis tutas & certas, fecisse videbatur. Cui succedens postea *Ferdinandus I.* ægerrimeque ferens, Ecclesiam, adversis plane *Concilio*, vel *Conciliabuli* potius, *Tridentini* moliminibus, spe pacis exoptatissimæ hætenus frustratam, animum propterea non despondit, sed Henoticis insistens Consiliis, duobus eruditione non minus, quam moderationis studio, inclytis Viris, *Wicelio* puta & *Cassandro*, id negotii commisit, ut articulis

(f) De hac vide omnino *Sleidanum* in *Historia de rebus gestis Caroli V.* ad annum 1548.

(g) Unde fallit omnino judicium *Varillasii* in libro de *politicis artibus Domus Austriacæ* p. 163. quod clarius patebit inspecturis præstantissimi quondam Theologi, *Luca Osiandri* *Histor. Eccl. Cent. XVI Cap. LXVIII.* p. 424. sqq. cui & *Rechenbergii* de hoc interim scripta *Disseratio* jungi meretur. Neque assentiri possumus *Burneto*, qui in *Hist. Reform. Anglicanæ* cum hoc libro *interimistico* comparat institutum celeberrimi illius scripti, quod sub initium Reformationis Anglicanæ prodiit sub titulo: *The erudition of any Christian Man, institutio Hominis Christiani*, cujus ipse Rex *Henricus VIII.* Autor videri voluit. Qui liber cum ab Autoribus jam Reformationem amplexis, neque utramque & Pontificiorum & Protestantium Religionem conciliandi, sed hujus potius veritatem evincendi studio, missis illorum erroneis hypothesibus artificiisque ad incrustanda Religionis dogmata pacemque incertam & dubiam tendentibus conscriptus sit, illum eo ipso cum formula *Interimistica* nihil habere commune, ultro hinc colligitur. vide omnino *the memorials of Arch Bishop Cranmea by Mr. Strype* p. 96, qui Autor, si quisquam alius, editis præstantissimis scriptis Reformationem Angliæ præclare illustravit.

culis *Augustana Confessionis* penitus inspectis examinatisque, utriusque & Pontificiæ & Protestantium Religionis dogmata invicem conferrent, viam, qua eorum apta fieri posset conciliatio, monstraturi. *Wicelius*, qui & ipse jam antea *methodum Concordiæ* proposuerat, Imperatoris mandato permotus, *viam Regiam* edidit, in qua quidem plures Ecclesiæ Romanæ abusus, erroresque etiam in doctrina & cultu haud dissimulat, ac speciatim contra *Invocationem Sanctorum*, exhibitis, quæ à Religionis suæ sociis hic afferri solent, distinctionibus, item contra *Confessionem auricularem*, *Cælibatum Clericorum*, aliaque his similia graviter detonat, *Ecclesiæ* porro *ideam* in quibusdam exhibet *satis orthodoxam*, ut vix Pontificiæ Superstitionis vestigia hic deprehendere possis; de quibusdam tamen maximi momenti dogmatibus, *Justificatione* inprimis, mitius quidem loquitur, revera autem fermentum Ecclesiæ suæ adhuc retinet: unde suspicione quoque non caret, quod nobis *particulam exclusivam sola*, qua de fide justificante utimur, exprobrat. *Vellemus*, inquit, *de fide justificante quoties dicunt, ut exclusivam istam particulam pacifice & amice omittant, quando sacra nulla litera eam docent, & ex Scripturis Canonicis potius loqui ac docere ament, quam ex propriis. &c.* Verum hic non de vocabulo tantum, aut simplici modo loquendi, in quo utique faciles esse possemus, sed de re ipsa agitur, ubi cum opera à justificationis forma excludi docemus, omnino eam fidei, & quidem soli, adscribendam, per se hinc efficitur. Cæterum illud non diffitendum, si Ecclesia Romana plures habuisset inde à Reformationis tempore *Wicelios*, forsitan hujus negotii licuisset aliquem sperare successum, qui jam longo temporum tractu, cumulat in dies gravioribus impedimentis, haud sine miraculi specie obtineri queat.

§. V.

Idem forte de *Georgio Cassandro*, supra jam a nobis nominato, pronuntiandum videtur. Is primo librum ediderat, de
officio

officio pii Viri & pacem amantis, (h) in quo sane multa præclara atque laudabilia leguntur. Huc pertinet, quod præconceptis de Ecclesiæ suæ autoritate præjudiciis tantisper procul facessere jussis inter utramque litigantium partem quasi neutrum se sistens, discriminis momenta *via Examinis*, cuivis fidelium ex ipsius sententia concedendi, dijudicanda satis libere pronunciat, insimulque Scripturæ in rebus fidei perfectionem agnoscit, variosque Ecclesiæ Romanæ nævos in apricum ponit; ubi tamen illud maxime in eo desideraveris, quod more Sodalium consueto istos defectus inter abusus potius quam ipsius Pontificii Systematis vitia refert, errores etiam *ad solam de Eucharistia* materiam potissimum restringit, Scripturæque sensum ex constanti Ecclesiæ Traditione unice repetendum censet. Quod speciatim celebrem ejus *Consultationem*, ejusdem *Ferdinandi Imperatoris* autoritate scriptam, & *Maximiliano II.* postea oblatam attinet, equidem & hic, quemadmodum & in altero *de Communione sub utraque, Libro Protestantium partibus*, ipsa rei veritate convictus, in multis favet, ægre tamen eo perducitur, ut ipsorum a Corpore Ecclesiæ Romanæ Separationem approbet, identidem ad supervacaneam de abusibus tollendis querimoniam rediens, mox & errores Ecclesiæ suæ fundamentales, de *Justificatione* inprimis *cultuque Sanctorum* non tam corrigens, quam specioso iis fucō illito incrustans, *Bossueto* hac in parte, de quo postea differemus, prælusurus.

B

§. VI.

(h) Hic liber ab initio pro *Baldvini* fœtu habitus; qui *Calvini* gravem, licet indebitam, censuram eo nomine expertus est. Quam criminationem cum *Baldvinus* tum in Præfatione operum *Optati Milevitani*, tum in peculiari scripto de *Libellis famosis* a se averruncare allaborasset, tandem *Cassander* ipse se libri istius Autorem publice professus, *Calvino* in nova ejus editione respondit, addito & *Dialogo inter duas Personas*, quarum una *Modesti*, altera *Placidii* nomen gerit.

§. VI.

Interea Papismus longe lateque in Germania vires ceperat, subinde ad vomitum rediens, melioribus Protestantium rationibus vim & violentiam oppositurus. Fuit tamen superiori Seculo *Roccus de Spinola*, Episcopus Tinensis, qui nova concordiae inter Protestantes ac Pontificios sancienda consilia, Pontificis autoritate, passim in Germania vulgaverat: atque illa quidem satis fuisse honesta ac pacifica apparet ex Epistola *Ulrici Calixti*, Professoris Helmst. ad D. *Sebastianum Gæbelium* exarata, in qua fidem facit, *Spinolam ad sancendam talem concordiam Concilium proposuisse, in quo Protestantes non extituri sint ut Rei, sed ut Assessores, & Iudices. Et quia Haereticis Anathemate dignis locus non detur in Concilio, Pontificem per solennem Bullam declaraturum esse, quod Evangelici pro talibus Haereticis non sint habendi. Cumque non magis Anti-Christo, quam Haeretico sit locus in Concilio, Augustanae Confessioni addictos vicissim declarare debere; se in posterum non habituros eum pro Anti-Christo, sed pro primo ac supremo Christiani Orbis Patriarcha, cui Primatus non jurisdictionis debeatur, sed saltim ordinis, jure quodam non Divino, sed Ecclesiastico & humano. Communionem sub utraque universalem deinceps futuram; Conjuges Parochis relinquendas, iteratis etiam Conjugiis non prohibitis; jura Principum Protestantium integra mansura, & ab hisce acquisita occupataque bona Ecclesiastica cessuram esse Romanam Ecclesiam per cessionem solennem in perpetuum, quae & alia plura praeliminariter, vel ante futurum Concilium expedienda sint, sufficientissimisque cautionibus munienda.*

§. VII.

Hæc quidem satis liberaliter proposita esse ab Homine Pontificio, nemo facile negaverit. Num autem ea totius Ecclesiae Romanae, & Pontificis præcipue menti sint conformia, utique quam maxime est dubitandum: saltim id certum est, si
hæc

hæc publica autoritate ita ab *Episcopo Tinensi* dicta sint, anguem latere in herba, & in eum tantum finem spectare, ut Protestantes eo facilius postea in casses suos pertrahat Ecclesia Romana; ut recte judicat *Caroli* in *Memorabil. Eccles.* ad ann. 1682. Ubi tamen miramur, quod Dignissimus Abbas nullam plane mentionem injecerit istius Colloquii *Bernhuse* in Patria nostra præsentibus B. *Wölfflino*, Præposito Stuttgardiano, & B. J. A. *Osiandro*, Cancellario Tubingensi, publica Principis autoritate cum isto Episcopo habiti, cujus Acta adhuc in Consistorii Stuttgardiani Archivis latent. (i) Cæterum ullam intercessisse in hoc negotio vel Pontificis vel Ecclesiæ Rom. publicam Autoritatem, expresse negat *Maimburgius* in *Historia Calvinismi*, qui hoc *Episcopi Tinentis* factum privatum conatum adpellat, eique vitio vertit, quod nulla munitus autoritate suspensionem Concilii Tridentini ad reducendos Protestantes proposuerit. conf. *Dialogues sur la Reunion des Religions* p. 185. & *nouvelles de la Repl. des lettres Mens. Febr. n. 187.*

§. VIII.

Forfitan haud abs re fuerit, notare quoque *methodum Jesuitarum*, quam in reducendis ad Ecclesiam *Schvvenckfeldianis* in *Silesia* adhibuere. (k) Horum duo aliquot abhinc annis Cæsarea muniti autoritate in *Regionem Goldbergensem* intrarunt, missa, ut dicebant, omni violentia diffidiarum compositionem ad certas Disputationis leges revocaturi. Illi ergo, teste CHRISTOPHORO HOFFMANNO, & ipso *Schvvenckfeldiano*,

B 2

(i) De hoc argumento paulo uberius differentem vide D. J. C. *Pfaffium* *ἡν ἐν αἰγίοις*, in *Papismo irreconciliabili* p. 12. sqq.

(k) Operæ vero pretium fuerit, monere Lectorem, ea, quæ hic nar-
ramus, desumpta esse ex erudita Dissertatione Theologi Witteber-
gensis celeberrimi, D. *Jani*, in qua de ista Jesuitarum methodo
pluribus tractat.

diano, has quatuor quæstiones proponebant : An Humana Christi Natura sit res creata ? ad quam Schwenckfeldiani respondebant : negando. II. An semper detur in his terris Ecclesia Visibilis ? quod illi, non nisi de fidelibus ac piis, inter omnes sectas dispersis, concesserint. III. An Deus per Verbum scriptum in anima operetur ? quod illi de verbo substantiali, *Jesu Christo*, non autem de Verbo scripto & prædicato, affirmandum putarint. IV. An Deus homines per Baptismum regeneret ? ad quod responderint : regenerationem fieri per interiorum Sp. S. Baptismum, cujus quasi testimonium ac professio sit Baptismus externus. Cum vero hic oppositis Jesuitarum rationibus cedere nollent *Schwenckfeldiani*, illi a *lege Westphalica*, nonnisi tres Religiones in Imperio Romano-Germanico tolerante, causæ præsidium quærebant, at videntes postea, *Schwenckfeldianos*, queis ita alterutra necessitas vel Patria cedendi, vel unam ex istis tribus Religionibus amplectendi imponebatur, catervatim *Augustana Confessione addictis* potius, quam *Ecclesie Romana* sese adjunxisse, cæteros autem ad omnia extrema ob Religionem subeunda paratos se ostendisse ; *Jesuitæ* mox recollectis viribus & mutatis tantisper consiliis rem denuo aggrediendam sibi proposuere, atque ante omnia quidem, ut e medio removeretur, qui maxime eos angebat, offensionis lapis, Edictum Regium obtinere, quo omnibus Evangelicis severe injungebatur, ne quenquam *Schwenckfeldianorum* posthac in suam communionem reciperent, aut ulla ratione Missionariorum Romanensium progressibus obicem ponere auderent, adjecta & gravissimæ poenæ comminatione in omnes, qui hic adversi quid ausuri essent ; Schwenckfeldianis insimul omni ad externos partium Evangelicarum Ministros exeundi facultate ademta. Ita jam, egregio scilicet convertendi artificio, prædam petitam in suis cassibus habere sibi videbantur Jesuitæ ; Argumentum autem invincibile, & quo tanquam filo quodam Ariadne eos capere præsumebant, hoc erat :

Allen Schwencckfeldern zu einer Warnung.

Ich Endß Unterschriebener Ihro Kaiserl. und Königl. Catholischen Majestät legitime verordneter Missionarius, bezeuge mit dieser öffentlichen Schrift / daß kein einziger Lutherischer Worts-Diener capable oder fähig sey / Euch Schwencckfeldern den Weeg zur ewigen Seeligkeit zu zeigen / weil keiner aus den gemeldten Worts-Dienern capable oder fähig ist zu erweisen / daß er habe das wahre Wort Gottes / ohne welches keine Seeligkeit zu hoffen. Kan mich einer aus den Worts-Dienern der Lutherischen Kirchen überweisen / (dannoeh der Beweis muß Schriftlich geschehen / daß kein Wort könne geläugnet werden /) Kan er / sage ich / mich überweisen / daß er das wahre Wort Gottes habe / so verbinde ich mich selbst / unter diesem Bedinge Lutherisch zu werden. Kan Er es aber nicht beweisen / so hat kein Schwencckfelder einzige vernünftige oder von Gott und der Welt bestehende Ursache / Lutherisch zu werden ; das sey zu einer Warnung. Unterschreibe diese Schrift eigenhändig / Harpersdorff / den 3. Mart. A. 1720.

(L. S.)

P. JOH. MILAN, Soc. JESU.
Kays. Missionarius.

Hæc vero satis Thraſonice, ut solent Monachi, inprimis Germani, dicta esse, facile omnes intelligunt, & ex altera hujus Disputationis parte Dogmatica ulterius patebit. Interim inducendo Historiæ filo jam alacriter ea, quæ restant persequemur.

§. IX.

Quod Angliam attinet, equidem varias ea Pontificiorum machinationes experta, quas omnes adcuratius attendenti,

manifestum Divinæ Providentiæ munus id esse videbitur, quod opima hæc Europæ portio nondum Pontificis Romani faucibus absorpta fuerit. Et violentiæ quidem Romanæ Exempla hic adhibita supra jam indicavimus, quibus & famosissimam illam *Conspirationem pulveream* Jesuitis Autoribus concitatam, ut reliqua taceamus, annumerare licet. Cæterum hic quoque præter vim aliæ intervenerunt causæ methodique, quibus Pontificiorum Religio præsidium aliquod nacta est: ac, si dicere velimus, quod res est, primum lapidem ad hanc reducendam, &, quæ hinc consecuta sunt, mala infinita, posuisse videtur ipse *Jacobus I.* qui *Carolo I.* Filio, infelicissimis sane auspiciis, Principem Gallicam, eamque Pontificiam, *Henricam Mariam*, uxorem dedit, &, quod nunquam sine stupore legimus, in pactis matrimonialibus hanc quoque conditionem iniit, ut, qui ex isto conjugio nascituri essent, Liberorum, marium sive fœminarum, educatio usque ad annum ætatis XIII. a nutu Matris unice penderet. (1) Hinc illæ Lacrymæ, quod Regina magnam Pontificiorum, atque inter hos Jesuitarum præci-

(1) Vid. *The collections of Rushworth*, qui liber in hac materia egregius est, atque authenticus; cui adde etiam Scriptum Gallicum, quod prodit sub titulo: *les Larmes d'Angleterre*. Mirum in modum hallucinatur Autor libri Gallici supra citati, *l'Etat du siege de Rome*, cum enim p. 58. machinationes Curiae Romanæ in convertendo Angliæ Regno indicasset, negat tamen, quæ hic de conditione pacti matrimonialis inter *Regem Angliæ & Ludovicum XIII.* annotavimus, saltem hæc non nisi clam, atque insciis plane subditis *Jacobi I.* inter utrumque Regem gesta fuisse, (si quidem revera acciderint) supponit; quia, si de iis constitisset, sine dubio istiusmodi conatibus suas protestationes opposituri fuissent Regni Anglicani Cives. *Il faut, que cela ait été un article secret du Traité de Mariage, autrement la nation se seroit terriblement recriée contre cette apparence, qui menacoit la Religion de changement, étant sur, que les premières impressions de l'Enfance ne s'effacent que bien difficilement de l'Esprit, quelque chan-*

præcipue, cohortem, & Nuncium quoque Papæ secum in Angliam adduxerit, quæ omnia quantam secuturis *Caroli* & totius Regni calamitatibus occasionem præbuerint, nemo facile ignorat: cui & illud addendum, quod alter ex ejus Filiis, puta *Jacobus II.* Papismum quasi cum lacte materno imbiberit, eumque postea ad Regni gubernacula evectus, urgentibus Jesuitis, contra fidem Parlamento datam in Regno introducere voluerit. Atque is primo per cuniculos rem tractans, *speciosa tolerantie methodo* utendum censuit, proinde legum penaliurum juramentique, *Testi*, dicti, facta abrogatione *Non Conformistarum* libertatem tueri velle videbatur, sed revera Papismi introductionem meditabatur. Quod eventus etiam indies magis magisque docuit, cum Catholicæ Religionis addictos ad splendida munera contra Regni leges fundamentales promoveret, atque Universitatibus etiam, *Oxonienſi & Cantabrigienſi*, spretis earum privilegiis, in Favorem Papismi nova onera imponeret: Protestantium Religionem plane subruturus, nisi Deus afflictissimo Regno hujus vindicem assertoremque dedisset in *Wilhelmo III.* cujus virtutem nunquam

————— ————— ventura filebunt
Lustra, nec ignota rapiet sub nube vetustas!

§. X.

gement, qui survienne dans la suite. Verum ignarissimum plane rerum in Anglia gestarum fuisse oportuit Autorem Gallum; cum utique Parlamenti Anglicani solennis ac publica hic facta sit Protestatio, quod & *Rushworthus* in libro citato clare indicat. Vide & *Larream*, qui ipsas pacti conditiones expresse refert in Histor. Tom. II. p. 777. Quod autem subjungit, ista ratione Religionem Anglicanam in Papismi discrimen fuisse adductam, hoc ipsum est, quod dolemus, & hinc illæ lacrymæ, quod ista *Matris Pontificiæ* Tutela Regno postea tradiderit duos Filios, quorum alter Papismo *clam*, alter publice ac palam addictus erat, illud de *Carolo II.* hoc de ejus Fratre *Jacobo II.* utroque *Caroli I.* Filio pronunciandum videtur. Nam

Quo semel est imbuta recens, servabit odorem
Testa diu!

§. X.

Duranti hoc temporum intervallo Disputationibus quoque, scriptisque publicis, Religionem suam propagare Pontificii al- laborabant. Pertinet huc celebris illa Disquisitio *Fischeri* Jetui- tæ, cum *Laudo*, *Episcopo tum S. Davidis*, postea *Archi-Episcopo Can- tuariensi*, de qua ille mirum in modum apud suos gloriatus, ipsa etiam rei gestæ narratione parum fideli & candida in lucem edita, *Laudo* occasionem præbuit, recto primum, dein aperto nomine, A. scilicet 1638. jubente Rege, instigantibus etiam pluribus Angliæ Theologis, totam disputationis Historiam edendi: Ex quo libro, varia sane Eruditione Ecclesiastica re- fertur, satis clare patet, *Archi-Episcopum* in iis, quæ ad Do- ctrinam pertinent, Ecclesiæ Anglicanæ placita retinuisse, licet in reliquis Disciplinæ Regiminisque Ecclesiastici Capitibus eum recte rigidiorum Episcoporum, qui alias & *Torry outrés* vo- cantur, numero associaveris. Meminique, cum in Anglia es- sem, a quodam Parlamenti Membro audivisse, *Carolus I.* ante obitum ingenue fassum, sæpius apud ipsum precibus institisse *Laudum*, ut ipsum Ecclesiarum Protestantium Patriarcham con- stitui curaret: ut ita Papam in corde fovisse videatur. Id quidem certissimum est, duriora hujus viri principia Hierar- chica, & cætera irrequieti ingenii ab eo edita specimina Regi & Regno quam maxime fuisse fatalia, non diffitente ex ipsis Scriptoribus Pontificiis Patre Jesuita, *Aurelio*, cui ex Anglis præstantiorem fideque digniorem adhuc Historicum addimus, nimirum Nobilissimum *Clarendonium*, cujus Historia Revolu- tionum atque bellorum Civilium Angliæ tam solide ac nervose conscripta est, ut recte is redivivus nostrorum temporum *Taci- tus* adpellari queat. Cæterum de Collatione *Laudi* cum *Fischeri* habita illud adhuc notandum, primarium ejus momentum fuisse locum de Ecclesia, ubi cum Schismatis notam inter alia Protestantium cœtui inuisset, *Laudus* jus reformationis cuivis parti-

particulari Ecclesiæ, universo corpore suo haud satisfaciente officio, competere, asserit, quod & illustrat allato Canone ex *III. Concilio Toledano: Rex confitetur, se vocasse Concilium tertium Toledanum, quia decursis retro temporibus hæresis imminens in tota Ecclesia Catholica agere Synodica negotia denegabat &c.*

§. XI.

Sed temporibus Jacobi II. inprimis plures in aciem prodierunt Romanæ Ecclesiæ Athletæ, quorum multi ea methodo, quæ *Expositionis* vocatur, quamque in Gallia viguisse mox pluribus percipiemus, usi leguntur. Huc pertinet liber, *The Popish mis represented, Papista sinistre representatus*, in quo, facta mitissima dogmatum Pontificiorum explicatione, injuriam Ecclesiæ Romanæ illatam sæpenumero conqueritur Autor, cum ei multæ monstrosæ, ab ejusque animo alienissimæ hypotheses in materia de *Purgatorio, merito bonorum operum*, hisque similibus fuerint imputatæ. Cui mox ex adversa parte oppositum fuit scriptum, *Answer to the Popish misrepresented and representad*, Lond. 1686. in quo ostenditur, nihil hic a Concilii Tridentini Decretis alienum affingi Pontificiis; cum ex gr. quod cultum Sanctorum attinet, illius verba cultum Religiosum, & in ipso etiam justificationis actu meritum bonorum operum clare insinuent. Et hæc lis variis deinde scriptis reciprocari visa est, nullo sane causæ Pontificiæ emolumento: utpote quorum superstitiosa Religio aliam plane nationem, quam Anglicam, gentem sane perspicacissimam & ad libertatem natam, desiderat. Estque hoc silentio minime prætereundum, nunquam illustriorem adparuisse veritatis triumphum, quam cum ea ab Emissariis Pontificiis maxima animorum contentione impugnari cœpta est. Tum enim Theologi Angliæ, divisus inter se laborum pensis, unum quisque Romanæ fidei articulum ex instituto refutandum sumere, atque ita prodiit perfectissimum Theologiæ Anti-Pontificiæ Systema, pluribus comprehensum Tomis,

C

qui

qui tamen raro hodie *Londini*, exceptis Bibliothecis publicis, completi reperiuntur. Qui autem hanc Spartam potissimum ornarunt, fuere *Tillotsonii, Stillingfleti, Barrovii, Burneti, Wakii*, ut reliquos taceamus. Ex antiquioribus vero omnino commendari meretur præstantissimus *Chillingworthus*, cujus prodiit egregium & jam sæpe recusum opus, *Protestant Religion a safe way to Salvation, Religio Protestans via tuta ad salutem*, quo libro vix quicquam solidius contra Romanam Ecclesiam scribi potest.

§. XII.

Quomodo in *Lusitania, Hispania*, atque *Italia* Conversionis negotium geratur, jam ex ante dictis aliquo modo colligitur. Cum enim *Inquisitionis Tribunal* in istis Regionibus, heu! quantum cæca superstitione immerfis, ubique sit receptum, ab executione hic plerumque initium fieri solet, ratione armis & quibusvis violentis mediis cedente. Neque hic semper dogmatum ex Inquisitorum opinione hæreticorum declaratio requiritur, cum & mera eorum suspicio jam pœnæ obnoxium reddat; ut inprimis ex libro Italico, *Il Arsenale Sacro*, supra jam a nobis citato, patet. Constat vero etiam Romæ peculiare Collegium esse, quod dicitur, *della Congregatione di propaganda fede*, de qua ita differit Autor libri: *La relatione della Corte di Roma* ed. Rom. p. m. 38. *La congregazione di propaganda fede è stata eretta della felicissima memoria di Gregorio XV. per investigare ogni e qualunque modo da propagare in tutte le parti del mondo la fede Cattolica; e per conoscere qual si sia cosa spettante a un negotio di tanta premura & utilità. h. e. Congregatio de propaganda fide erecta est a Gregorio XV. B. Mem. illiusque est invigilare, ut omni & quocunque modo Religio Catholica in omnibus mundi partibus propagetur, & quodcunque a vide circumspicere, quod ad negotium tanti momenti pertinere videtur.* Cæterum lubentes hic admittimus observationem,

tionem, *Richardi* Abbatis Galli, (*m*) inter Inquisitionem Curiae & Ecclesiae Romanae distinguuntis: quippe illam in Gallia haud eadem forma receptam novimus, ubi tamen & illa, quae supra jam in hanc rem a nobis annotata sunt, sedulo observes velim. Et quemadmodum de hac regione illud generatim dicere haud veremur, eam ex omnibus illis, quae Romanae Ecclesiae Sacra sequuntur, provinciis, ut in malis, optimam esse; ita in illa quoque Conversionis studium paulo delicatius fuit tractatum, magnumque in eo praestantissimorum Ingeniorum certamen adparuit, unde & larga Scriptorum eruditorum messis provenit. Quae omnia cum ad praesens institutum omnino pertineant, ita eò jam curas cogitationesque convertere operae pretium fuerit.

§. XIII.

Franciscum I. durante adhuc Reformatione jam de componendis Religionis dissidiis cogitasse, *Melanchthonis* in Galliam vocatio comprobatur. Quo pacis instituto, postea in dirissimas persecutiones sub eodem Rege, &, qui eum secuti sunt, *Henrico* II. & *Francisco* II. converso, pluribus annis post novum de reducendis Reformatis consilium agitatum in *Colloquio Possiaco* (*n*) cui & *Catharina de Medicis* cum *Filio Minorenni*, *Carolo* IX. interfuit, in quo tamen omnia praecipitanter & tumultuarie acta sunt, Pontificiis Praesulibus contra datam fidem Protestantes tanquam reos jam supponentibus, ac Reformatorum, causam suam asserentium, atque inter hos *Theodori Bezae* inprimis discursus, malae utique causae indicio, intempestive abruptentibus, ita ut ejus Colloquii, ut fieri solet, eventus revera nul-

C 2

(*m*) Vide *Critique des Préjugés de Monsieur Jurieu contre l'Eglise Romaine* par *Mons. l'Abbé Richard*, à Paris. 1690.

(*n*) Vide omnino de hoc Colloquio erudite differentem Virum Dignissimum, D. WEISMANNUM, in *Historia Eccl.* T. II. p. 263.

nullus fuerit, animis Pontificiorum magis magisque in Reformatos hinc exacerbari visis, quod & subsequens *Laniena Parisiensis*, de qua jam supra egimus, tristissimo exemplo ostendit. Crevit autem inprimis superiori Seculo Virorum in Gallia eruditum feracissimo, Religionis Pontificiæ propagandæ studium, quod quibus fuerit tractatum methodis, quem itidem habuerit successum eventumque, jam ulterius erit dispiciendum.

§. XIV.

Prodeat ante omnes in conspectum nostrum *Cardinalis du Perron*, qui, si quisquam alius, acrem Ecclesiæ Romanæ defen-
lorem egit. Is a Majoribus Reformatis descendens, Religione puriori sub *Henrico III.* deserta, eò adhuc ingenii astuti & mira facilitate, ut *Historia* refert, (o) in flectendis aliorum animis præditi, vires converterat, ut Romanæ Ecclesiæ novos Prose-
lytos procuraret, cum Regibus quoque Principibusque viris, interque hos ipso *Jacobo I.* Angliæ Rege, de Religione, irrito licet eventu, contendens, feliciores instituti successus intra Gallici Regni limites experturus. Quippe præter multorum privatorum, *Henrici Spondani* (p) puta, ac *Domini de Sancy*, (q) ipsius quoque *Henrici IV.* animum ad amplectenda Sacra Pon-
tificia pertraxisse fertur, non tam argumentorum soliditate, quam potenti rationum Politicarum in mentes hominum in-
fluxu

(o) Ajunt nimirum *Paulum V.* cum tertia vice ad eum *Cardinalis* iste in causa *Veneta* missus esset, tanto in pretio habuisse ingenium ejus ac eloquentiam, ut dicere solet: *Prions Dieu, qu' il inspire le Cardinal Du Perron, car il nous persuadera tout ce qu' il voudra.* vide *Dupin nouvelle Bibliothèque des Auteurs Ecclesiastiques.* Tom. XVII. pag. 27. Edit. d' Amsterdam.

(p) Vide ipsam hujus Episcopi Epistolam, præmissam *Editioni prima Baronii Contracti*, quem huic Cardinali dedicaverat.

(q) Omnino evolvi meretur liber Gallicus, *la Confession de Sancy*, in quo multa notabilia hanc in rem pertinentia continentur.

fluxu adjutus : (r) quibus levia de Ecclesiæ Romanæ antiquitate, Traditionumque in ea constanti successione (his enim telis maxime utebatur *Perronius*) præjudicia facile erant velificatura. Cæterum de ipso hoc Cardinali ejusque Religione & Scriptis suo loco quædam adhuc singularia annotabimus.

§. XV.

Illud tamen jam observasse juvabit, cum in *Perronii* Scriptis judicium & ordo sæpe deficient, (s) vix ad unius methodi formam ea revocare licere: quandoque enim istam *Veronianam* adprobat; quandoque & ad *Disciplinam Arcani*, ab *Emanuele Schelstratio* (t) postea ex instituto tractatam, refugit; mox & *Præscriptionis* via utitur; generatim vero illi inprimis insistit,

C 3

qua

(r) In vulgus notum est illud profanum licet & temerarium Regis Effatum: *La Couronne vaut bien une Messe.*

(s) *Le Cardinal du Perron* (inquit Autor Pontificius) ne raisonnoit pas toujours fort juste ni sur les mêmes principes; il est très diffus dans sa composition, & s'écarte quelquefois de son sujet. Memoria inprimis pollebat, cujus beneficio quoque loca Patrum in promptu habebat, in quo & Plessæo in Colloquio Fonti-Bellaquensi palmam præripere videbatur.

(t) Is primo in libro de Sacro Antiocheno Concilio Antwerpiæ Anno 1681. edito de Disciplina Arcani quædam erat commentatus, cui cum postea Wilhelmus Ernestus Tentzelius se Antagonistam sisteret, mox eandem materiam resumfit Schelstratius, edita Dissertatione Apologetica, quæ Romæ prodiit A. 1685. Cæterum illa Disciplina arcani ex mente horum Autorum eo redit, quod quando a nostris contra Traditionis perpetuitatem Silentium Patrum de controversis Ecclesiæ Romanæ capitibus obvertitur, tum facili negotio rem confecturos se putant, dicendo, Patres in istis locis vel ex humillima Mysteriorum Divinorum Reverentia, vel etiam ex justissimo metu, ne illa vel a Paganis, vel Catechumenis in sinistros raperentur sensus, consultius judicasse, ut vera Ecclesiæ dogmata silentio premerent, vel dubiis ambiguisque locutionibus obvolverent.

qua postea majori longe perspicuitate atque ordine usi sunt celeberrimi Ecclesiæ Romanæ Duumviri, *Nicolius* (u) atque *Arnaldus*, (v) quorum adunatis viribus post diversos hanc in rem editos libros vastum tandem prodiit *de Fidei perpetuitate* opus: (x) cujus is est scopus ac finis, ut, cum communis de trans-

(u) *Nicole*, l' une de plus belles plumes de l' Europe, judice *Belio* in Dictionario ad hunc titulum: nec diffitendum, eum fuisse unum ex præcipuis Romanæ Ecclesiæ Scriptoribus, qui Controversias Theologicas multo distinctius ac majori cum judicii ἀκριβείᾳ, quam plures alii, tractarit.

(v) De *Arnaldo* ita judicat *Clericus* ex mente *Illustrissimi Archi-Episcopi Cantuariensis* Bibl. Univ. ad An. 1688. p. 441. *Le premier, qui essaya de donner un nouveau tour aux Controverses, fut Mr. Arnauld, dont le nom seul fait un Eloge. On sait, que ce grand Homme, Philosophe, Mathématicien, savant dans les Peres, assés versé dans l' Ecriture, & l' un des premiers Ecrivains de ce siecle, a remporté de memorables victoires sur des adversaires de sa communion. Néanmoins avec tant de belles qualités &c. Cæterum quod ad notitiam rei literariæ attinet, notandum, Jansenistas, quorum è numero isti duo fuere, omnium pessime de Protestantibus meritos; cum enim Curia Romanæ, ipsique etiam Regi Gallia ob domesticas lites sæpe redditi essent invisi, damni hujus resarciendi studio eo vehementiora in reducendis, vel per dendis potius Protestantibus consilia fovere, quod inprimis in *Arnaldo* reprehendit *Basnagius*: Ne peut on pas comparer Mr. Arnauld à ces terres grasses, qui après avoir produit une grande abondance de beaux fruits, ayant epuisé toute leur vertu ne poussent plus que des epines, on bien à une mer, qui lors qu' elle vient avec des flots couvrir le rivage, fait un grand bruit, fixe agreablement l' esprit & la vue, mais quand elle s' en retourne, elle ne laisse voir sur le sable, que coquillages imparfaits, & quantité de petits insectes. Alors elle est l' image d' un grand Esprit dans la vicillesse, dont la beauté se perds, le feu s' étends, & ne produit presque plus rien qui soit digne de lui, il ya plus d' injures dans les derniers ouvrages de Mr. Arnauld, comme l' Apologie pour les Catholiques, &c. que de solides raisonnemens. vid. *Examen des Methodes proposées par Mess. de l' Assemblés du Clergé de France en l' année 1682.* p. 55. sq.*

(x) Totam de Perpetuitate fidei Historiam amplissime nobis recensuit

Transubstantiatione, quam fovet Ecclesia Romana, hypothesis constanti omnium seculorum traditione nitatur, neque ostendi possit tempus, quo ante Reformatores nostros aliqua hic variatio facta sit, eo ipso etiam ostendi possit, quod hi novas atque insolentes de tam Sacratissimo Argumento in Ecclesiam invexerint hypotheses, ac proinde, si suarum velint rerum satagere, omnino obstricti sint, ut, quam injustissime deseruerint, in Ecclesiæ Romanæ communionem redeant. Verum cum hujus instituti prosperum successum opposita mox præstantissimorum Reformatorum Scripta (*y*) sufflaminarent, aliam postea viam ineundam censuit *Nicolius*, (*z*) non jam in ipsorum dogmatum singularem discussionem amplius descendendum ratus, sed brevioris methodi compendio utens, formatis generalibus contra Reformationem eorumque Autores præjudiciis, queis tamen, qui ex adversa dimicabant acie, alia mox, eaque fortiora longe præjudicia opponebant. (*aa*)

§. XVI.

Magnificus atque Celeberrimus D. Cancellarius CHRISTOPHORUS MATTHÆUS PFAFFIUS, in dissertatione contra *Rogerium*, qui idem & hanc litem denuo in scenam produxerat, p. 6. sqq. proinde istorum jam enarratione supersedeo.

(*y*) Hi quoque in laudata jam Dissertatione Anti-Rogeriana recensentur.

(*z*) *Prejugés légitimes contre les Calvinistes* prodierunt A. 1671. Hunc librum Arnaldo primum tribuerant Autores Actorum Eruditorum, qui tamen postea eum in Indice genuino suo Autori, *Nicolio* nempe, restituerunt.

(*aa*) Huc pertinent, *la Defense de la Reformation par Mr. Claude contre le livre intitulé, Prejugés légitimes contre les Calvinistes*; cujus libri Edit. Hagensem ad An. 1714. possidemus: inprimis quoque insignem laudem meretur *Examen du Livre, qui a pour titre préjugés légitimes contre les Calvinistes, divisé en trois parties par Claude Pajon à la Haye l'an. 1683.* quem librum, ad hujus Controversiæ Historiam omninò pertinentem mirum est silentio præteriri a Clarissimo *Dupino* in Bibliotheca. Cæterum ad *Claudii* Scriptum diu tacuit *Nicolius*, donec eum ad responsionem provocaret liber, qui prodiit sub titulo: *Lettres*

§. XVI.

Cum parum haftenus profecissent Adversariorum molimina, novam eamque speciosissimam revocandi convertendique Protestantes methodum proposuit *Bossuetus*, primum *Condomensis*, postea *Meldensis* Episcopus, cujus vastum ingenium, acutissimumque judicium, & insignem, qua pollebat, eruditionem omnia ejus Scripta, mira Styli Gallici elegantia atque facilitate concepta, abunde comprobant. Is An. 1671. ediderat *Expositionem fidei Catholicae*; de quo libro illud ante omnia notandum, primam, quæ hodie circumfertur, ejus editionem revera secundam esse; jam enim alia quædam typis exarata fuerat; ea vero, paucis tantum ejus exemplaribus in privatorum quorundam manus venientibus, supprimebatur, quia, *judice Facultate Sorbonica*, *Bossuetus* Ecclesiæ Romanæ doctrinam (quod idem tamen adhuc de editis Exemplaribus valet) Ecclesiæ Romanæ doctrinam longe aliter, quam revera se habet Concilii Tridentini sententia, repræsentasse videbatur. Vidi ego in laudata jam *Illustrissimi Archi-Episcopi Cantuariensis Bibliotheca* suppressæ editionis exemplar, qua cum vulgatis collata, magnam Autoris variationem deprehendi, cujus in secunda hujus editionis parte potiora quædam documenta proferam. Interim non diffitendum, librum istum, prout hodie extat, magna cum lenitate, qualem vix in Pontificii cujusquam scriptis invenias, conceptum, tamque speciosis in eo coloribus depictas etiam

Circulaires de l'Assemblée du Clergé de France de l'ann. 1682. cui duobus annis post opposuit librum; *Les Prétendus Réformés convaincus de Schisme.* *Juriens* Ecclesiæ suæ defensionem suscepit tum exarato contra *Nicolii* de Præjudiciis librum responso sub titulo: *Préjugés légitimes contre le Papisme*; tum *Edito de Systemate Ecclesiæ Scripto*, cui postea *Nicolius* An. 1687. librum de Unitate Ecclesiæ opposuit. vid. omnino *Dupinum in Bibl. Autorum Ecclesiasticorum*, Tom. XVIII. p. 121. De rebus ipsis postea judicandi locus dabitur.

etiam illas Romanensium hypothesen, in quibus tamen maximum eorum a Protestantibus discrimen haecenus consistere putatur, ut rerum imperitioribus, iis vero inprimis, quorum animus jam antea politicis rationibus delusus transitum ad Romanam Ecclesiam meditabatur, facile fucum objicere potuerit. Scopus Autoris, ut ipse quidem ait, huc tendit, ut, missis particularibus Doctorum sententiis, ipsius Concilii Tridentini placita explicet, atque exinde genuinam Romanæ Ecclesiæ sententiam eruat. In quo utique institutum ejus approbatione dignum adparet: est enim hoc perversum scribendi genus eorum, qui actis Ecclesiarum publicis vel neglectis, vel obiter tantum inspectis, omnem disputationis materiam ex privatis tantum unius alteriusve Doctoris hypothesibus repetunt; ex quo illud sæpe malum nasci videmus, ut Ecclesiis integris falsa quædam ab earumque mente aliena dogmata obtrudantur: omnino hic ad confessiones publicas recurrendum, ita tamen, ut ad constantem quoque alicujus Ecclesiæ praxin, præsertim quod dogmata in cultum influenza attinet, respectus habeatur. Hanc itaque methodum haecenus recte eligens *Bossuetus*, duos sibi spondet maximi momenti fructus; primo, hac ratione esse quam plurima in fumum abitura dissidia, quippe falsis doctrinæ Pontificiæ interpretationibus huc usque innixa; secundo, eas, quæ remansuræ sint, controversias, ipsorum Protestantium judicio, non tanti amplius fore momenti, quæ amicam Protestantium cum Ecclesia Romana conciliationem impedire queant. Verum

Quid feret hic dignum tanto promissor hiatu?

Quippe ampullas tantum hic projici & sesquipedalia verba, & dulce hic cecinisse fistula, qui volucrum decepturus erat, aucupem, facile intellexerunt præstantissimi Viri, (bb) qui hunc

D
librum

(bb) Ex Anglis quidem hunc librum ex instituto magna cum soliditate nec minori eruditionis adparatu refutavit Illustrissimus atque Reverendissimus Archi-Episcopus Cantuariensis, *GUILIELMUS WAKIUS* (quem

librum sibi refutandum sumere, & ex iis etiam, quæ suo loco a nobis dicentur, ulterius constabit; ubi & illud annotabitur, librum, prout jacet, utcunque speciosis incrustatum coloribus, ipsum tamen errorum Pontificiorum venenum sat magnum reliquisse, ut mirum videri deberet, tantum Profelytorum numerum (quorum catalogum nota infra subjecta sistimus, (cc) lectione ejus Romanorum Sacris accessisse, nisi jam
ex

B. Caroli in memorabilibus Historia Ecclesiastica, & cum eo Autores Aetorum Eruditorum, ex quibus ille identidem sapere videtur, male cum Stilling fletu confundunt) edito Scripto: *An Exposition of the Doctrine of the church of England in the several Articles proposed by Mr. de Meaux &c.* cui libro postea duas adjunxit *Apologias*, eodem idiomate scriptas. *Scherlockius* quoque & *Burnetus* eadem opera feliciter functi sunt. Ex Gallis *Noguerius*, *D. de la Bastide*, item *Jurienus* in libro: *Preservatif contre le changement de Religion &c.* porro Autor Anonymus libri: *Reflexions Generales sur l' Exposition de la foy Catholique de Mr. de Meaux, à Cologne 1683.* ex Batavis *Fridericus Spanhemius* in *Specimine Stricturarum*, quæ insertæ extant ejus Opp. T. III. ex nostris *Scultetus* in *Anti-Didagmate*, quod *Hamburgi* prodiit, & *Alberti* in *Dispp. Lips.* an. 1684. Plura etiam ad hujus libri historiam pertinentia invenies in libro, *La Critique generale de l' Histoire du Calvinisme de Maimbourg*, Ep. XXX. p. 311. 317. sqq. quem *Bælium* pro Autore habere, jam ex Historia literaria constat: item in Scripto: *La Politique du Clergé de France*, p. 55. Cæterum in varias linguas hanc fidei Expositionem *Bossuetianam* fuisse translata, *Italicam* nempe, *Anglicam*, atque *Hibernicam*, notari quoque mereatur. Quidam etiam *Franciscanus*, *Porterius* nomine, multa inde in librum suum, cui titulus, *Securis Evangelica*, transtulit, uti jam observavit *Olearius* in notis manuscriptis ad hunc librum, quas vidi in *Bibliotheca Paulina Lipsiensi*.

(cc) Præcipuus inter hos erat *Marechallus Turennius*, qui defectioni suæ ad Pontificios prætextum inde, vanum licet & frivolum, quæsit, multis etiam aliis eodem libro, quem passim per Galliam miserat, imponens. Cui adde *Brueysium*, qui tamen ipse antea contra eandem Expositionem calamum strinxerat, & *Dominum de Ranchin*,

ex aliis indiciis de genuinis mali istius causis abunde constaret. Quod vero maxime mirandum, illud est, Bossuetum, qui in hoc libro tam lene iudicium de Protestantium dissensu tulerat, ut horum defensionem potius quam accusationem, imo in mul-

D 2

tis

Consiliarium quondam Parlamenti Tolosani, qui ipsemet in Epistola ad amicum scripta hoc exponit : Je me suis fait Catholique parce que j' ai cru, que je pourrois faire mon salut dans cette communion. C' a été le livre de Mr. l' Evêque de Condom, qui m' en a convaincu ; ce Livre admirable aprouvé depuis peu par le Pape Sc. vid. Dialogue sur la Reunion des Religions part. II, p. m. 109. in quo libro multa alia singularia, ad hujus instituti, quod tractamus, historiam pertinentia, habentur. Denique, ut cæteros jam brevitatis studio mittamus, paucis abhinc annis ad Pontificios transiit Minutoli quidam, Reformatæ Ecclesiæ antehac Minister, qui eidem Bossueti libro conversionis suæ (si credere fas est,) causam attribuit. Digna, ni fallor, erunt verba eruditissimi D. de la Crose, quæ ex ipsius epistola huc transcribam : Avés Vous oui parler d' un Minutoli, Ministre de Geneve, qui s' est fait Catholique Romain, & qui depuis son changement a écrit deux Tomes de controverses contre ses Anciens Confreres, qu' il maltraite extrêmement à ce que j' ai appris. Il dit, que l' Exposition de M. de Meaux l' a converti. Il falloit (digna notatu verba) que la matière fut bien disposée ; car autrement ce livre là n' est pas propre à faire de grandes operations ; il avoit presque autant valu, qu' il eut fait honneur de sa conversion aux miracles de nôtre Dame de Lorette, ou à ceux du Santo Volto di Luca, son Ancienne Patrie. Quibus verbis omnino addimerentur illa, quæ leguntur in libro jam citato: La Politique du Clergé de France p. 56. Croyés moy, mon bon Monsieur, ces gens là seroient bien convertis sans le livre de Mons. de Condomn. ce Livre ne convertit que ceux, qui veulent quitter leur Religion, & qui cherchent des prétextes pour se defendre de l' accusation de legereté ; Feu Mons. de Turenne est le premier, qui s' est donné bien de la peine, pour faire valoir cette pièce. Il s' étoit fait Catholique après avoir vieilli dans le parti des Huguenots. Il craignoit, qu' on ne l' accusât d' avoir quitté sa Religion par intérêt ; comme il étoit extrêmement delicat sur le chapitre de l' honneur, & que la gloire étoit son Idole, il voulut persuader à toute la terre, qu' il s' étoit converti par

tis etiam Ecclesiæ propriæ emendationem haud dubie intente-
tasse videretur, mox vadimonium deseruisse, proposita alia de
variationibus methodo, qua, quæ antea unionis studio dixe-
rat, protinus retractavit, multa in medium afferens, ad rem non
pertinentia, præstantissimis Viris dignas eo nomine pœnas
daturus. (dd)

§. XVII.

Sub idem tempus celebris quoque *Maimburgius* negotio
huic sese immiscere visus, *methodum pacificam revocandi sine*
disputatione Protestantes edidit, (ee) *ex præscriptionis titulo* inpri-
mis Ecclesiæ Romanæ veritatem adstructurus. Cujus methodi,
utut per se satis ineptæ, atq; a natura veræ Religionis alienissimæ,
successum tamen aliquem expectant Pontificii, tum quod eadem
Ter-

un principe de conscience. De convertir il devint même convertisseur; & parce qu'il ne pouvoit être persuadé, que bien des choses, qui s'enseignent parmi nous, & qui s'y pratiquent, fussent bonnes, il fut bien aise de trouver l'Abbé Bossuet, qui lui tourna les choses du côté qu'il vouloit qu'elles fussent, et qui lui deguisa ce qu'il n'avoit pu souffrir en les regardant sans ce deguisement.

(dd) Huc refer inprimis *Jurienum*, & *Basnagium* in *Historia Ecclesiastica*, *Gallice edita*, egregia sane atque præstantissima; quibus adde Magnificum Univers. nostræ Cancellarium, D. CHR. MATTH. PFAFFIUM, cujus prodiit *Dissertatio Anti-Bossuetiana* An. 1720. quam ut majus opus, quod ibi pollicitus est, brevi sequatur, ipsa argumenti præstantia nos optare, jubet.

(ee) Nec tamen existimandum, primum fuisse ex Pontificiis *Maimburgium*, qui ista methodo usus sit; cum jam antea eam adhibuerint qui κατ' ἐξοχήν novi Methodistæ adpellantur, *Nihusius*, *Veronius*, *Fr. Walenburghii*, quorum premere vestigia nec ipsum puduit Cardinalem Duperron, ut supra monitum. Idem alia insipidiori methodo causæ suæ præsidium quærentes, omnem e Theologia consequentiarum usum eliminarunt, a Protestantibus postulantes, ut sua dogmata totidem verbis ex Scriptura probarent.

Tertullianus contra suorum temporum hæreticos usus sit, tum quod eadem ad communem vulgi captum quam maxime sit attemperata, tum denique quod principiis, vel præjudiciis potius Ecclesiæ Romanæ exacte respondeat. Nec sane diffitendum, plerosque, qui in Ecclesiæ Romanæ communione vivunt, specioso isto antiquitatis prætextu in ea retineri, de ipsorum dogmatum veritate parum sollicitos; multos etiam, qui ad eam transitum fecere, sibi eadem ratione imponi passos. Unde videmus quoque, Pontificios in iis, quæ de Religione quandoque instituere, colloquiis, hoc caput inprimis urfisse, locum insimul de Ecclesia pro præcipuo disputationis argumento ponentes: talis erat ex. gr. *collatio Bossueti* (ff) cum *Claudio Parisiis* instituta, occasionem suppeditante nobili *Virgine Durasia*, quæ & eodem artificio, cum jam antea a *Bossueto* ad amplectendam Romanam Ecclesiam præparata esset, facile se vinci passa, veritatem cum superstitione Pontificia permutavit.

§. XVIII.

Non longe abludunt ab ista methodo disputationes, quæ de *via Autoritatis*, oppositæ *Via Examinis*, intercessere inter *Jurium* & *Leibnizium*, & ex Pontificiis *Nicolium* atque *Pelissonium* (gg); estque de illa autoritatis via illud omnino tenendum, quod facile arrideat corruptæ carni, veritatis in puteo latentis, ut veteres loqui solebant, nec sine magno labore seriaque meditatione adhibita hinc extrahendæ, examen natura sua fugienti, ut qui eam tantopere urfere, ignaviæ potius pulvinar, quam veritatis gloriam quæsisse videantur. Neque veri-

D 3

simile

(ff) Prostant hujus *Collationis* habitæ Parisiis An. 1678. acta ab utroque Disputantium, *Bossueto* quidem primum, dein a *Claudio* edita, vid. Acta Erudit. ad ann. 1683. p. 231.

(gg) De his plura vide apud *Besium* sub titulis *Nicole*, & *Pelisson*: qui tamen istam controversiam ita refert, ut hic quoque suo indulgere *Pyrrhonismo* videatur.

simile nobis videtur, *Pelissonium*, quem itidem inter suos Profelytos numerat Ecclesia Romana, & cujus eruditionem iudiciumque ex aliis ejus scriptis æstimare licet, hac methodo ad Pontificiam Religionem serio perductum; quod idem & de *Papino* (*hh*) habendum, qui viam Autoritatis pro commodissimo certissimoque medio convertendi Protestantes habuit, eidem & suæ conversionis causam adscribens; quod

 credat Judæus Apella!

§. XIX.

Atque ita jam varias hætenus methodos vidimus, queis in gremium Ecclesiæ *Hugonotas*, uti eos vocant, revocare tentabant Doctores Galli, ut jam nihil iis amplius quam fortunatus atque ex omni parte perfectus totius negotii eventus deesse videretur. Quem cum post diuturnam spem impatientius expectare viderentur, ecce! jam indefatigatum Clerum, denuo in acie comparentem, & post tot jam devorata laborum tædia novas **XVII.** methodos ad conversionem Protestantium vel tandem aliquando ad felicem exitum perducendam proponentem, eodem infimul negotio Pontificis Romani, jam diuturna de Regaliis lite mirum in modum exasperati, iram eo facilius mitigaturum. Huc nimirum spectat celebris illa *Congregatio Cleri Gallicani* instituta Parisiis Anno 1682. cujus actis præmissa extat *Epistola circularis ad omnes in Gallia Reformatos*, miris verborum blan-

(*hh*) Titulus libri, a *Papino* editi est: *La tolerance des Protestans*, in quo se infallibili Ecclesiæ Autoritati tandem cessisse contendit, quia via Examinis, quam Protestantes sequantur, ad universalem tolerantiam ducat. Cui vide oppositum scriptum *Lettre en forme de Reponse au Livre de Mr. Papin*, intitulé; *La tolerance des Protestans, & l'Autorité de l'Eglise*. Adde & *Basnagium* in libro: *Histoire des Ouvrages des Savans* mens. Jan. 1693. p. m. 200, seqq. Scilicet ita imperiti homines

dum fugiunt vitia, in contraria currunt!

blandimentis conscripta, in quibus & amicissimo *Fratrū* titulo honorantur a Præsulibus Gallicanis, venenum sub melle latens eo facilius ipsorum animis, ut sperabant, insinuaturis. Ipsa autem Congregationis Acta XVII., uti dictum, methodos sistunt, quasi ita optionem præbituri Reformatis, quænam ex iis ad flectendas ipsorum mentes maxime sit arrisura; saltem vi earum unita nullam his elabendi rimam superfuturam, sibi certo persuadentes. Agedum eas singulas, ea, qua fieri potest, brevitate recenseamus. Prima methodus erat *Cardinalis Richelii*, qua Reformatis in memoriam revocat *Synodi Carentonensis* decretum, in quo *Lutheranos* non obstante ipsorum de præsentia reali sententia ad communionem salva conscientia libertate admittendos censuerint; nihil igitur obstare, quo minus & Sacris Pontificiorum, & Gallorum quidem, quorum in regione sint educati, sese adjungant. II. meth. ipsius juris naturalis dictamine partem probabiliorem tutioremque sequendam esse; jam vero ex Decreto *Synodi Carentonensis* in medio relictum videri, si quis credat præsentiam realem, vel non; Ecclesiam Romanam vero eam urgere tanquam rem creditu necessariam; tutius itaque fore, si Reformati stare velint ab ejus partibus, eam credendo potius, quam non credendo, cum illud minori errandi periculo sit obnoxium. III. Amicum cum Reformatis Colloquium instituendum, in quo Ecclesiæ Romanæ dogmata ex ipsa Scriptura atque Traditione clare & perspicue sint adstruenda; missis inanibus subtilitatibus Scholasticis, nullum disputationis finem habituris; ubi illud notatu dignissimum, quod hic a Clero Gallicano methodus controvertendi a *Bellarmino*, *Cardinali Perrenio*, *Gretsero* adhibita, rejiciatur. IV. Protestantibus necessitatem sua dogmata ipsis Scripturæ expressis verbis, nullo consequentiis loco relictæ, probandi imponendam; ita enim apertum fore, nullum ipsos locum allegare posse, cui ipsorum de remanente adhuc post Baptismum Peccati Originalis culpa & labe, item de substantia panis post consecrationem existente, denique

denique de justificatione per solam fidem, excluso operum merito, hypotheses firmiter innitantur; qua occasione *Veronii* methodus literam Scripturæ urgentis commendatur. V. Ipsos Reformatos, *saltem in praxi*, Ecclesiæ Autoritatem stabilire; quem in finem allegatur *Synodus Dordracensis*, a cujus sententia vel latum unguem recedere, apud ipsos, hæreseos & schismatis culpa habeatur. VI. Ostendendum, quod Ecclesia Romana, quæ per universum Orbem diffusa, *Papam* pro *Sucessore Petri*, *Capiteque suo* agnoscit, sit vera Ecclesia, quia non nisi huic competat visibilis, nunquamque interrupta Episcoporum successio, inde a Christi temporibus usque in præsentem diem continuata. VII. Reformatores omni vocatione legitima caruisse, atque hac ratione Cardinalem *Richelium* quoque vanitatem Ecclesiarum Protestantium evicisse. VIII. Nonnisi Ecclesiæ Autoritate nobis de Scriptura certi quid constare. IX. Ecclesiam ante *Lutheri* & *Calvini* tempora extitisse veram, quippe unicam sua natura; non igitur in Doctrina eam ita potuisse vel debuisse reformari, ut alia plane Ecclesia, priori e diametro contraria hinc evaderet; alias enim dicendum, portas Inferorum prævaluisset contra eam, quod a promissionibus Christi sit longe alienissimum. X. Magni omnino ponderis esse in hac materia *Expositionem fidei Bossuetianam*, de qua supra. XI. Propositionibus generalibus, quas Theologi appellare soleant *motiva credibilitatis*, Reformatos ad Ecclesiæ Rom. autoritatem agnoscendam adducendos. XII. Ante Reformationem, aut nullam fuisse Ecclesiam, aut exiguo admodum paucorum fidelium numero circumscriptam: prius non facile admitti posse; sin posterius, hoc exemplorum inductione a Protestantibus esse probandum. XIII. Protestantes ob factam a corpore Ecclesiæ separationem schismatis convincendos, quo nihil sit funestius, & quod in nullo casu licitum sit & permisum, quibuscunque etiam suffultum rationibus videatur. Ea
ipsa

ipsa verba Gallica : *La treizième methode se tire de la qualité du Schisme, qu' on ne doit jamais faire pour quelques raisons qu' on puisse alleguer* ; in explicatione postea dicitur, Protestantes nullas posse allegare alias rationes, quam errores, quos in Ecclesiam Romanam irrepsisse putent. Jam vero (mira scilicet argumenti vis !) eos, qui ante Reformationem in ista vixerint, fortiter defendisse, non fuisse ista controversa capita errores, sed veritates certissimas : præterea extra dubitationis aleam positum esse, in ista sententiarum diversitate unam tantum doctrinam esse veram, alteramque ei oppositam falsam : illam boni tritici, hanc Zizaniæ nomine a Scriptura insigniri ; jam vero non esse cujusque privati hominis propria auctoritate extirpare, quod pro Zizania reputet : hoc jus inter *Reservata Divinae potentia ac Majestatis* referendum ; cum ille sit solus *Paterfamilias*, qui *Messoribus*, h. e. *Papa & Episcopis Ecclesie R.* in commissis dederit, ut bonum triticum a Zizania distinguant, ab *hujus vero extirpatione abstineant*. Sub nullius igitur rationis prætextu licere, ut ab Ecclesia separatio fiat : sed, quod pro errore reputetur seu abusu, tolerandum, *vel non nisi ab Ecclesia ipsa exscindendum*. XV. Cum Protestantibus eandem disputandi viam ineundam, quam olim & in *Donatistica causa* secutus fuerit *Augustinus*, quando Ecclesia poenitentes Hæreticos sine prævia rebaptizatione in gratiam receperit. Ita, cum quaestio sit de lite Eucharistica, posse a Protestantibus quaeri : Cum *Jesus Christus adoraretur in Eucharistia*, antequam schisma enatum est, Ecclesia numerat isto tempore adhuc vera Ecclesia, annon ? si prius, ergo ab ea non debuit fieri separatio, ob doctrinam jam ipsius cultu & praxi firmatam, Sin posterius, unde ergo apparuerunt *Calvinus, Lutherus, &c.* ex qua terra germinaverunt ? de quo mari emerferunt ? Considerent ergo, ubi sint, qui neque unde propagati sint, possunt dicere : postea etiam huc applicantur Cypriani verba : *Nos in Ecclesia communione securi sumus, per cujus universitatem id nunc agitur, quod & ante Agrippinum*

E

pinura

Pinum, & inter Agrippinum & Cyprianum per ejus universitatem similiter agebatur. . . . Proponuntur etiam verba ex libr. 3. de Baptismo contra Donatistas: *Quapropter si temporibus Cypriani perdidit Ecclesia malorum communionem, non habent isti suae communionis originem; si autem non perdidit, non habent praecisionis aliquam defensionem.* Hinc concludunt *Methodista Gallicani: On en peut dire autant contre les Vaudois, les Lutheriens, les Calvinistes, & les autres Heretiques, qui ne sauroient remonter plus haut, qu'à Valdo, Luther, Calvin, & leurs autres Chefs. Cette Methode de S. Augustin est excellente.* XV. Ex ipsorum Protestantium *Scriptis, Confessionibus, Catechismis, articulisque ad disciplina constitutionem positis* pleraque Romanensium dogmata fulciri. Huc pertinere, quod ipsi communionem *sub una specie* adprobent, admittendo ad Sacram Synaxin eos, quibus vini usus vitio naturae denegatus: item, quod *Dallaus* concedat, *S. Gregorii Nazianzeni & S. Chrysostomi* aetate invocationem Sanctorum jam viguisse. XVI. *Methodum Bossuetianam de variationibus Ecclesiarum Protestantium* hic quoque in subsidium vocandam. XVII. Hisce methodis omnibus addendas denique collationes privatas, scripta egregia atque solida, orationes, Missionesque Religionis causa tanto cum successu a Pontificiis institutas, atque in istis omnibus ea lege cum Reformatis quoque, cæterisque Protestantibus agendum, ut, quo ferveat Ecclesia Romana, conversionis studium nullam plane violentiam atque acerbicatem, sed veram Christi ejusque Apostolorum lenitatem ac mansuetudinem spiret.

§. XX.

Enim vero omnes istas methodos, quarum plurimæ priorum tantum repetitionem continent, multas arguere Sophisticas ineptias, in quibusdam etiam peti id, quod est in quaestione, multa denique huic instituto immisceri argumenta vel nihil ad rem pertinentia, vel certe parum firma & solida, quandoque

doque etiam ab invidia ducta, & quorum plura in ipsos retor-
 queri queant Pontificios, cuivis a studio partium remoto Le-
 ctori facile patet, & ex sequentibus quoque ulterius elucescet.
 Quod autem fucatam istam Cleri Gallicani moderationem at-
 tinet, quis non videt, hanc esse primo protestationem facto
 contrariam: dein hisce verborum delinimentis, ceu osculis Ju-
 dæ, ipsum Reformatorum jugulum, ultimamque perniciem
 peti. Ita enim Regi postea instabant: *Ecce Reformatos! subdi-
 tos tuos, homines difficiles, immorigeros, rebelles, qui nec rationi-
 bus nec mansuetudine vinci se patiuntur.* Quo ipso jam plana ad
 ipsorum ruinam via sternebatur, Regis præcipue animum quo-
 tidie magis magisque ab iis abalienante Patre *Jesuita de la Chai-
 se*, qui ei erat a Confessionibus, specioso Religionis prætextu
 quidvis apud Regem valente. Atque ita post tot molimina di-
 versissimasque methodos, tandem nova, hisce ultimis, dissimilli-
 ma, & astutiæ plenissima, proponebatur, quæ in hac scena
 considerari debet tanquam ultimus actus, fabulam huc usque
 in Theatro Galliæ repræsentatam mox tragico exitu fini-
 turus.

§. XXI.

Scilicet tribus post illam Congregationem annis, *Clerus Gal-
 licanus Parisiis* denuo XIV. Jul. 1685. congregatus, ex variis Re-
 formatorum scriptis quicquid vel contra Sedem Romanam, vel
 contra dogmata Pontificia, utcunque duriter dictum videbatur,
 sollicito studio conquiescere, iisque excerptis Regi per deputa-
 tos querulas offerebant literas, in quibus Reformatos calu-
 mniarum postulabant, iis utentes artificiis fraudulentis, ut,
 quasi horum tantum correctio quæreretur, rem tacite eo per-
 ducerent, ut Rex tandem *Edictum Nannetense*, a Rege *Henrico
 IV.* sancitum, posteaque sæpe, & ab ipso *Ludovico XIV.* confir-
 matum, *contra omne jus fasque* revocaret, quo abolito Refor-
 matis partim dispersis, partim ad dirissima supplicia tractis,

pluribus etiam , quorum constantia vi tormentorum cesserat , ad Sacra Romanensia accedentibus, Ecclesia Hypocritis aucta, existimatio Regis æterna perfidiæ labe adspersa, universa denique Gallia, cujus antea florentissimus erat status, multis iisque gravissimis incommodis atque damnis in hunc usque diem exposita fuere. (ii)

(ii) Vide omnino *l' Histoire de l' edit de Nantes* par Mr. Benoit, à Delft; cui adde traité *de l' irrevocabilité de l' Edit de Nantes*.

PARS SECUNDA DOGMATICA.

IN superiori Disputationis parte diversa Ecclesiæ Romanæ molimina, variasque methodos in Hæreticorum, quos vocant, conversione adhibitas indicavimus: de quibus omnibus si jam pro argumenti amplitudine nobis differendum foret, utique negotium hoc integri libri, nedum unius Disputationis Academicæ, limitibus vix terminandum videretur. Ut autem in isto rerum Oceano eo felicior nobis eveniat navigatio, agendum ponamus propositiones quasdam fundamentales, quibus recte intellectis explicatisque, istas methodorum Pontificiarum syrtes evitare, atque ita tandem in exoptatissimo Veritatis portu tutò acquiescere detur.

PROPOSITIO PRIMA.

Qui Religionis propagatione animarum conversionem serio meditantur, ii ante omnia veras & genuinas de tanti momenti negotio habeant ideas, necesse est. Has vero non aliunde, quam ex Doctrina & praxi Christi ejusque Apostolorum, (a) queis & purior trium primorum seculorum Traditio utiliter jungi potest, haurire licet. Atque illæ quidem partim Ecclesiæ, partim Religionis ipsius inspectione terminantur, qua-

rum

rum indolem & naturam, media itidem & fines, a beatissimo Salvatore intentos, penitus inspicienti, (b) Ecclesiam Romanam, utcunque *Profelytismo*, si ita loqui liceat, addictam, ab istis antiquissimis purissimisque Christianæ fidei Exemplaribus tam esse remotam patebit, ut potius nefandam detestabilis *Pharisaismi* faciem repræsentare videatur. (c)

(a) A quibus enim rectius fundamenta Religionis Christianæ, methodumque eam propagandi petemus, quam ab iis ipsis, qui eam Divina, quâ pollebant, autoritate, tot insignibus, & in omnium conspectu editis miraculis firmata, primum tradidere? Vide omnino Celeberrimi J. A. Turretini *Dissertationes de Religionis Christianæ veritate atque excellentia*, haud ita pridem Geneva editas, in quibus multa huic argumento inservientia reperies, ut plures alios, quos in eodem quoque versatos in vulgus constat, jam taceamus. Vide tamen omnino & *Boylli Summam Theologiæ Christianæ* Dublini A. 1681. editam, in qua vero quæ de cœlesti Scripturarum Sacrarum lumine, deque Sp. S. Testimonio ibi differit Vir doctissimus, cum grano salis accipienda putamus. Ex antiquis autem Ecclesiæ Patribus e re fuerit citasse *Irenæum*, qui Lib. III. c. 1. nostræ sententiæ ita suffragatur. *Non enim per alios dispositionem Salutis nostræ cognovimus, quam per eos, per quos Evangelium pervenit ad nos, quod quidem tunc præconiaverunt, postea vero per Dei voluntatem IN SCRIPTURIS NOBIS TRADIDERUNT, FUNDAMENTUM ET COLUMNAM FIDEI NOSTRÆ FUTURUM.* Qui locus sane illustris est & eximius in controversia de Ecclesiæ Autoritate, quam ex 1. Tim. III. v. 15. exsculpere conantur Pontificii. Præterea attendi merentur, quæ idem *Irenæus* L. V. c. 1. hanc in rem edisserit: *Non enim aliter discere nos poteramus, quæ sunt Dei, nisi Magister noster, Verbum existens, Homo factus fuisset. Neque enim alius poterat enarrare nobis, quæ sunt Patris, nisi propriis ejus verbis. Quis enim alius cognovit sensum Domini, aut quis alius ejus Consiliarius factus est? Neque rursus nos aliter discere poteramus, nisi Magistrum nostrum videntes, & per auditum nostrum vocem ejus percipientes.* Quid igitur ad salutem scitu

creditumque sit necessarium, ex Christi, ejusque Apostolorum Scriptis imprimis hauriendum est, & quod tum inter fidei articulos fundamentales non pertinuit, id sane ætas posterior in hunc censum referre sine grandi Sacrilegio non potuit. Quod argumentum eatenus recte urget Autor Libri, *The reasonableness of the Christian Religion*, quem pro *Lockii* fœtu habendum, jam satis inter Eruditos constat. Et vero jam supra *Cassandrum* quoque Doctrinam salutis in Scriptura plene contineri, fassum, observavimus.

(b) Ecclesiæ vero ideam ex Scriptura, uti fas est, repetentes, quantam, quæsumus, ejus simplicitatem, quantam itidem & venustatem, non eam fucatam & pictos Ecclesiæ Romanæ colores, sed genuinam Christi Sanctissimi Servatoris, effigiem repræsentantem deprehendimus? Quid enim pulchrius illa Ecclesiæ descriptione, quæ rugæ & maculæ expers, fide cum Christo, unico suo capite, unita, omnem ab eo succum & sanguinem haurit, mutuaque inter membra charitate coalescit, & conglutinatur quasi? Eph. I. v. 22. Eph. IV. v. 3. 4. 12. 13. 15. 16. c. V. v. 26. 27. Act. IV. v. 32. Quæ quidem fidelium communio *invisibilis*, quippe donis spiritualibus nutrita, solique Deo cognita, 2. Tim. II. v. 19. Ecclesia recte dicitur, neque locorum intervallis, neque temporum vicissitudine terminanda, Jes. LIII. v. 11. Matth. XXVIII. v. 20. Unica quippe Cant. VI, v. 8. Eph. IV, 3. sqq. Sancta 1. Cor. III, 17. & Universalis atque Catholica, ad quam pertinet promissio Christi Matth. XVI, 18. & a qua distinguenda Ecclesia *visibilis*, quæ maxime verbi Divini prædicatione & Sacramentorum administratione absolvitur, Pastorum legitime vocatorum ordinatorumque curæ commissa, Eph. IV, 11. nullius Dominio subjecta, 1. Petr. V, 3. neque carnalibus sed Spiritualibus armis unice defendenda ac propaganda, 2. Cor. X, 5. in varios divisa cœtus, ex fortibus & infirmis Rom. XIV, 1. Col. III, 13. 1. Thess. V, 14. errantibus item & recta sapientibus Gal. VI, 2. Jac. V, 19. 20. 1. Cor. XI, v. 19. piis item & malis Matth. c. XIII. constantes, proinde propriæ imbecillitatis sensu ad mutuam tolerantiam obstrictos, Rom. XV, v. 1. 1. Cor. XIII, 7. Eph. IV, 2. 1. Thess. V, 14. ad Ecclesiæque unitatem eo propius accedentes, quo magis cum Scriptura, ex qua illius puritas unice æstimanda Joh. XVII, v. 17. Rom. XII, v. 6. Eph. II, 20. Ph. III, 16. concordant. Quod si porro Religionis Christianæ indolem naturamque, & fines a sapientissimo Creatore intentos respiciamus, ejus
hæc

hæc præcipua munera esse novimus, ut omnia illius placita illustranda Divini Numinis gloriæ inserviant, intellectum cœlesti veritatis luce illustrent, menti veram pietatem & sanctimoniam instillent, conscientiam præstent liberam & tranquillam, certam denique ex hac vita ad beatam immortalitatem perveniendi viam ostendant, & suppeditent. Jes. LXI, v. 1. 2. 3. coll. cum Matth. XV, v. 13. 1. Pet. IV, v. 11. Tit. c. I, v. 1. - 23. Ex quibus & illud efficitur, cum vera conversio non simplici ad externum Ecclesiæ cœtum aggregatione, per se quidem suo pretio æstimanda, sed viva in Christum fide mentisque renovatione peragatur, indoli quoque Religionis Christianæ attemperanda esse media huc pertinentia, h. e. omni virium contentione eo allaborandum, ut animus & vera Divinæ voluntatis cognitione, & vivo pietatis sensu, & rectis denique de iis omnibus, in quibus Religionis cardo vertitur, ideis imbuatur; id quod a Christo ejusque Apostolis amplissime præstitum, sacræ litteræ plane ostendunt, ex quibus proinde typum tum quoad res ipsas, tum quoad modum, quem in Religionis propagandæ studio adhibere oportet, rectissime peti, nemo, cui sanum synciput, inficias iverit. Hæc omnia, jam maturius pensitata, fontes solutionum, ut arbitror, dabunt largissimos, quibus ad ea, quæ in superiori Disputationis parte allata sunt, responderi queat. Nam Ecclesiæ auctoritatem supponere, eamque, & quidem in causa domestica, Scriptura Sacra insuper habita, controversiarum constituere supremum judicem; mentes item fastuosis de illius antiquitate, visibilitate, perpetuoque splendore externo, ac necessaria membrorum cum uno capite mundano, Pontifice Rom. connexionem, ideis pascere; nihil requirere amplius, quam ut Ecclesiæ nomen des, ejusque decretis cæco assensu adstipulere, mente interea & cognitione veritatis, & intimiori Christianismi Practici sensu plane vacua; Scripturæ, communi Ecclesiæ ædificationi destinatæ, lectionem fidelibus denegare, atque ita eos cœlesti animæ pabulo privare; Religionis propagandæ quasi monopolium quoddam exercere, reliquis Societatibus Christianis, tum in asserendis suis dogmatibus, recipiendisque, qui veritatis luce convicti ad illarum Sacra ultro se conferunt, Profelytis, jure, a Natura & Revelatione ipsis concessa, defraudatis, ut ex iis, quæ supra in Historia Schwenckfeldiorum Silesiana annotavimus, intelligitur; doctrinas porro propalare, gloriam Patris ejusque Filii Jesu Christi, veræ itidem pietatis praxin, conscientiarum porro

porro tranquillitatem ex certa salutis obtinendæ spe oriundam, atque ita fundamentalia Religionis Christianæ capita destruentes, ipsam denique Salutem in extremum periculum adducentes, quales sunt illæ de invocatione Sanctorum, cultu imaginum, autoritate Pontificis Romani, merito bonorum operum, Sacrificio Missatico, Purgatorio, & indulgentiis, rerum natura sua indifferentium, Rituum puta ac Ceremoniarum, necessaria observantia, fidelium de salute sua in hac vita incertitudine, &c. Postremo & media methodosque ad Religionis propagationem adhibere, quarum aliæ Tyrannidem Anti-Christianam, uti Persecutiones infinitæ variaque detestandæ violentiæ genera; aliæ fraudes & imposturas, uti Expositio fidei Bossuetiana; aliæ, desperatæ causæ indicium, uti Disciplina Arcani Schelstratiana; aliæ, Judaicæ Ecclesiæ præjudicia, uti Præscriptio FF. Walenburgiorum, & Maimburgii: aliæ denique alios nævos, superstitionem, impietatem, hypocrisin, Pyrrhonismum, & sexcenta alia *σφάλματα* alunt & fovent: Hæc omnia, cum Proselytismi Romani praxi intime connexa, si a purissimis Sanctissimæ Religionis nostræ Exemplaribus, Christo nempe & Apostolis, longissime recedere affirmem, videor id singulari quodam jure ex ipsorum literis vindicare omnino posse. Velim tamen hic omnino consulas *Jurieu* in libro jam supra a nobis citato, *Preservatif contre le changement de Religion* cujus Proœmium multas huic instituto inservientes egregias annotationes supeditat, cui & J. A. Turretini Oratio Sacra in Jubilæum Reform. habita addi meretur.

- (c) Agedum utriusque Ecclesiæ brevem aliquam instituamus comparisonem. Pharisei cathedram Moſis cum ostentatione jactitabant, de ejus exemplo imitando securi: Pontificii de Cathedra Petri gloriantur, fidem ejus doctrina & praxi deferentes. Illi Traditionibus Religionem adulterabant: idem in Pontificia Ecclesia fieri constat. Illi Religionem ex observantia ceremoniarum rituumque externorum æstimabant: Pontificii pariter eam in jejuniis, flagellationibus, aliisque disciplinæ voluntariæ generibus, uno verbo, in rebus externis maxime collocant, Religionis corticem vero ejus nucleo temere præferentes. Illi se solos sapientes, se solam Dei Ecclesiam garriebant: in quo & strenue eos imitantur Pontificii, extra suam Ecclesiam nemini spem salutis relinquentes. Illi meritorum eminentiam coram Deo affectabant ex assumpta quadam vitæ austeritate: idem & monachalium

chaliū institutorū multarūque aliarū rerū, quæ in praxi Pontificia obviæ sunt, vitium deprehenditur. Illi antiquitate & splendore externo Ecclesiæ notam quærebant: hi quoque eadem chorda oberrant. Illorum superstitioni in eo quoque accedentes, quod de regno Christi, Ecclesia puta, terrenas ideas foveant, iisque totum Religionis propagandæ studium accommodent. Unde quemadmodum illi persuasionum loco igne & ferro utebantur, ita horum quoque Zelus Tyrannide & violentia, uti vidimus, absolvitur, frustra præ cæteris Ecclesiis ex Profelytismi studio gloriam captantium, cum eadem Pharisæorum vana jactantia fuerit. Et prout horum Profelyti duplo reddebantur ipsorum Magistris deteriores, ita supra quoque vidimus, plerosque ex iis, qui Protestantium conversioni (si ita loqui liceat) studebant, & ipsos fuisse Profelytos, qui variis adhibitis technis, fraudibus, nec prætermiſſis consiliis ad violentiam comparatis, ipsorum Doctores in hoc negotio vicisse videantur. Videt autem Benevolus Lector, ejus, quem hætenus proposuimus, Parallelismi inter Phariseos & Pontificios ideam desumptam esse ex Matth. cap. XV. & XXIII. cujus illustrandi gratia non possum quin elegantem Celeberrimi J. A. Turretini observationem meam faciam, qui Societates ad propagandum Evangelium institutas laudat quidem, sed insimul recte inculcat, *non minus utile esse dari Societates ad propagandum Christianismum inter Christianos; item inter eas gentes, quibus Evangelium nunquam prædicatum est, & multos populos, Christianos dictos, id unum fere interesse discriminis, quod illi neque sint Christiani, neque se credant esse; isti se Christianos arbitrentur, etiamsi non sint.* vide cogitationes ejus de variis Theologiæ capitibus §. 75. & 76. Recte etiam Burnetus: *La vérité & la Sainteté ont tant de rapport ensemble, que le moyen le plus sûr, pour faire arriver les Hommes à la connoissance de la première, est de disposer leurs coeurs, à être sensibles aux mouvemens de la Piété, & de la Douceur. Deux Dispositions nécessaires, pour en frayer, le chemin à la vérité. . . JEsus Christ lui même a proposé la Reformation de la vie à ses Auditeurs, & à ses Disciples, avant que de leur Communiquer les Secrets de sa Doctrine. Le moyen, dit-il, de connoître, si la Doctrine, que je vous enseigne, vient de Dieu, ou si elle n'en vient pas, c'est de faire la volonté de mon Pere. Et certainement la pureté de la vie donne à l'ame un sentiment vif, qui lui facilite le moyen de bien juger de son objet, comme les rayons de nos sens extérieurs représentent*

bien plus nettement les choses, lors qu' une sante parfaite en seconde & e anime l' action. vid. Exam. de l' avertiss. Past. & des XVII. methodes traduit par Rosemond à Lond. 1683. Ubi tamen & illud observatione dignum, quod, licet & Protestantium Cætus Pharisaismo forte infecti sint; (Iliacos enim intra muros peccatur & extra) hoc tamen non ipsius Religionis. sed hominum ea abutentium vitio eveniat; cum e contrario ipsum Pontificiæ Religionis systema tale fermentum alat, hominumque mentibus insinuet. Interest autem nostra, qui Dei gratia meliora edocti sumus, ut nostris principiis respondeat ipsa vitæ Christianæ praxis, cujus obligationem a Sapientissimo Optimoque Creatore, cum præmiis vel pœnis inde secuturis, ad ipsam cognitionis mensuram attemperatam novimus. Luc. XII. v. 47. 48. Cæterum licet ea, quæ hætenus ad primam nostram Propositionem annotavimus, ejusmodi sint, ut, qui hæc puriores de Religione & Ecclesiæ ideas ex Christi ejusque Apostolorum Schola perceperunt, insimulque Pharisaismi in Ecclesia Romana redivivi faciem penitus intuentur, facile ista Emissariorum Romanensium insidias superare queant, tamen in ulteriorem præsentis argumenti illustrationem liberales erimus, potiorum quorundam capitum discussionem sigillatim jam persequuti.

PROPOSITIO SECUNDA.

Religionis veritas cultum sincerum eumque spontaneum requirit, unde ejus propagatio nec præmiis temporalibus quærenda, nec pœnis. Cumque ejus natura ab indole status Civilis sit diversissima, eam nec potestati Imperantium, in conscientias nullum jus habentium, subjacere existimandum. (d) Ejus itaque propagatio mediis quærenda illius naturæ respondentibus, h. e. precibus, & informatione, argumentisque flectendi intellectus capaeibus: quod & Christi ejusque Apostolorum & primitivæ Ecclesiæ exemplis patet. (e) Quorum vestigiis proxime insistent Protestantes, (f) Religionem profitentes, omnia violenta conversionis media per se respuentem, ac tolerantiam, iustis limitibus circumscriptæ, (g) locum relinquente; Anti-Christianismi e contrario manifesta nota re-
sidente

fidente in papatu , cujus & praxis & principia nil nisi cruentas persecutiones spirantia, & Religionis Christianæ imo ipsius juris naturalis indoli plane adversantur, & ad fidem quoque inter homines tollendam, ipsarumque societatum civilium destructionem tendunt. (h)

- (d) Hoc præclare ostendit *Pufendorffius* in libro, de Habitu Religionis Christianæ, egregio sane & præstantissimo; cui addas velim doctissimi Viri, Fautoris itidem nostri æstumatissimi, *D. Noodt*, Jureconsulti Batavi, librum, a *Joh. Barbeyracio* Gallice redditum, notisque illustratum, cui titulus : *Du pouvoir des souverains & de la liberté de Conscience* &c. Amsterd. 1717.
- (e) Non opus fuerit, ut plura hanc in rem Scripturæ dicta conglomeremus : brevitatis studio allegasse sufficiat loca Matth. XIII, v. 30. ad quod dictum habemus reos confitentes ipsos Pontificios : supra enim in recensione XVII. methodorum eos, violentam hæresium extirpationem Evangelio Christi repugnare, fassos audivimus ; qui tamen mox vadimonium deserunt, hanc potestatem Ecclesiæ R. tribuentes, de quo nullum in hoc loco vestigium deprehenditur. Huic loco addas velim Joh. XVIII, 36. 2. Cor. X, 4.
- (f) Vide, si placet, nostram Dissertationem de moderatione Theologica probata ex Principiis Religionis Protestantium, Lugd. Bat. recensam Ann. 1721.
- (g) Nimirum alia est tolerantia Ecclesiastica, alia Civilis : illa consensum in Articulis fidei fundamentalibus requirit : hæc autem, quæ nihil habet per se cum dogmatum Theologorum respectu commune, merisque politicis prærogativis absolvitur, ad cæteras quoque sectas pertinet ; hic enim Hæretici non considerantur ut Hæretici, sed ut Societatis Civilis membra ; requiritur autem, ut ipsorum principia nihil contineant, quod ad turbandum statum, rebellionemque concitandam, vergat. Et de hac quidem civili tolerantia hic nobis præcipue sermo est, a qua utique excludendi videntur Athei, Religionem, omnium Societatum firmissimum vinculum, tollentes. Pontificiis quoque in terris Protestantium eam caute concedendam, ex dictis patet ; estque hic eadem cura necessaria, quam *Veneti* in recipiendis iterum in statum suum Jesuitis adhibuere, scilicet ut ipsis

omne nocendi virus adimatur. Quod ipsum tamen obtentu difficilimum esse, tragica exempla, quæ nobis Historia passim suppeditat, clarissime ostendunt. Quid vero animi nobis esse putant Romanenses, ut ipsorum cætibus Ecclesiasticis nos adjungamus, quorum Principia ipsam quoque tolerantiam civilem excludunt? *La Religion Romaine se rends intolerable par sa propre intolerance*: ut supra ex *Larrej*o percepimus. Nihil vero est, quod Religionis indoli magis adversetur, quam coactio, de quo Scripta SS. Patrum, eorum inprimis, qui Apologias ediderunt, ex instituto legi possunt.

(b) Hoc vel sola *Edicti Nannetensis* revocatio, iniquissima sane & Gallia quoque funestissima, ostendit. De quo præter jam supra citatos Autores adeas quoque velim *Larrejum in Histor. Anglia* Tom. IV. p. 655. 656. nec prætereundus *Balius in Comment Philos. sur les paroles, contrainés les d' entrer*: in quo viva Papismi imago sistitur, insimulque hoc de tolerantia argumentum erudite & prolixè tractatur; cui *Leibnizii* quoque & *Lockii* de Tolerantia edita scripta jungi merentur. Nemo autem majori emphasi & gravitate hoc argumentum tractavit *Burneto*, in præfatione egregia, libro præstantissimo *Lactantii* de mortibus persecutorum præmissa, quam forte aliquando in sermonem Latinum transferemus.

PROPOSITIO III.

Methodus disputandi Scripturaria plana est & simplex, & in aperto posita; quam dum omni modo evitare conantur Pontificii, produnt malam causam, (i) & cæcos Duces agunt, (k) animarum ruinam potius, quam veram solidamque conversionem meditantes; Pharisæis proinde, quam Christo ejusque Apostolis, (l) similiores. Est enim Scriptura, quemadmodum fidei unica eaque perfectissima norma, ita unicus quoque isque supremus controversiarum judex. (m) Qui vero sensum ejus non aliunde, quam Ecclesiæ voce constare putant, ejusque auctoritatem, saltim quoad nos, ab ea suspendunt, eo ipso Scripturam e suo dejiciunt throno, (n) insimulque causam suam *vitioso circulo* (o) tanquam inextricabili Labyrintho involvunt.

(i) Ita

- (i) Ita sane *Albertus Pighius* in *Assertionē Ecclesiasticæ Hierarchiæ* Pontificem R. *Paulum III.* monet, ne cum Lutheranis ex Scriptura disputetur; ex hac enim ratione plus damni, quam commodi accepisse Romanam Ecclesiam.
- (k) Vid. Matth. XV. v. 9. 14.
- (l) Conf. loca Matth. IV. & XXII. adde Luc. XXIV. v. 44. Joh. V. v. 24. 39. Act. XXVI. v. 22. 2. Petr. I. v. 19.
- (m) Nimirum ex Scriptura unice Christus & Apostoli tum Religionem Christianam adstruere, tum ejusdem quoque vindicias contra frivolas Adversariorum strophas conficere, solebant; quod loca jam allegata, & infinita alia clare ostendunt. Quod si vero aliud præter Scripturam idque visibile judicii tribunal, ad quod ultimato hic recurrendum foret, daretur, idque speciatim vel in Papa, vel in Ecclesia Romana resideret, mirum sane, nec Christum, nec ejus Apostolos nec Petrum inprimis, cujus se successores jactitant, ullibi huc digitum intendisse, remque tanti momenti perpetui silentii velo obvolutam reliquisse, qui tamen eo fine Scripturam nobis tradidere, ut in Ecclesia certa extaret fidei regula & norma, & eam legentibus tuta omnisque periculi expers ad beatam immortalitatem via pateret. Joh. XX. v. 31. Phil. III. v. 16. 2. Tim. I. v. 13. Quæ ratio tanti utique nobis videtur, ut nihil plane solidi, vel quod aliquam saltem veritatis speciem habeat, a Pontificiis ei opponi queat.
- (n) Nam si Scriptura quidem fidei regula & norma dicitur, quod ipsum verbis ad minimum haud dissentitur Pontificii, perfecta autem & unica esse negetur, eo ipso & regula esse desinet. Nec enim plures dantur normæ, neque illud, quod perfectione debita destituitur, regulæ nomen, præsertim in rebus Religionem concernentibus, meretur. *Regula enim, quæ non est totalis & adæquata, (ut recte monet Turretinus Pater in Just. Theol. Elenc. loc. de Scriptura p. 153.) eo ipso regula non est, regula enim talis est mensura, cui nihil adimi, vel addi potest, ὥσπερ ἀπαραβάτος, καὶ μέτρον ἀδιάφρακτον πᾶσαν ἀρετὴν καὶ ἀφαιρῶν πάντα μὲν ἐνδεχόμενον.* Unde vanum quoque κενόφρωνον est Cardinalis du Perron, distinguentis inter Scripturæ sufficientiam mediatam, & immediatam, illam, non hanc Scripturæ concedentis, quatenus scilicet nos ablegat ad Ecclesiam, ejus defectus suppletem. Scilicet cum illi sua dogmata e Scriptura probare nequeant, vago Ecclesiæ nomine superbiunt,

& subinde ad principii petitionem redeunt, Est vero hoc ludicrum admodum, imo Comicum disputationis genus, cum pars litigans ipsa suis decisionibus regulam format, secundum quam de controversiis in quæstionem venientibus pronunciat, ipsamet & *Actricis* personam agens & *Judicis*. Quod cum per se extremæ temeritatis documentum sit, etiam illud ei vitii accedit, quod ita Deus in Scriptura loquens suo honore privatur, & doctrina Salutis, cujus nos certam perfectamque cognitionem habere magnopere refert, cum incertis dubiisque hominum commentis committitur. Ubi & illud adhuc annotandum, cum manifesto Scripturæ detrimento conjunctam *Cassandri*, aliorumque ex Pontificiis, ut ut mitiorum, hypothesein, qui Scripturam quidem omnia ad Salutem scitu credituque necessaria continere fatentur: sensum tamen illorum non aliunde, quam Ecclesiæ voce constare, garriunt; quasi vero Scriptura sua luce non radiaret, ut, saltem in fidei Articulis fundamentalibus, ex ea sola certa rerum cognitio haberi nequeat; quasi Deus ita obscure in suo verbo locutus esset, ut hominum sapientia indigeret, qui ejus dictis, per se dubiis, incertis, & sensu carentibus, lucem fœnerentur, quid quod ipso Ecclesiæ vocabulo mirum in modum hic ludant Pontificii, ut ex sequentibus apparebit. Quam vero impium est illud *Hosii* l. 3. contra *Brentium* effatum? *Scripturas, dicentis, tantum valere, quantum Æsopi fabulas, si destituantur Ecclesiæ autoritate.* Quam profana *Bossueti* verba, in collatione cum *Claudio*, de qua supra, Scripturam sine Ecclesiæ voce appellantis *un corps sans Arme, une lettre, qui tue, un couteau, pour nous egorger.* Scilicet ita Pontificii egregie legunt vestigia illorum Hæreticorum, de quibus *Irenæus*, cum ex *Scripturis*, inquit, *arguuntur, in accusationem convertuntur ipsarum Scripturarum, quasi non recte habeant, neque sint ex auctoritate, & quia varie dicta, & quia non possit ex his inveniri veritas ab his, qui nesciunt Traditionem: non enim per litteras traditam illam, sed per vivam vocem.* Lib. III. c. 2. An vero ovum ovo similis ista Pontificiorum cum Hæreticis antiquis convenientia? Cæterum & illud ex dictis colligitur, ad *Schwenckfeldianorum* de verbo Dei errores proxime accedere has ipsas Romanensium hypotheses; ut illorum conversio frustra ab his opem atque medelam expectet. *Cecus enim si cecum ducat, annon uterque in foveam incidet?* Matt. XV, 14. Quod recte observavit D. *Janus* in Dissertatione supra laudata, cui adde Scriptum Anglicum; *The Enthusiasm of the church of Rome*, Lond. 1688.

(o) Vide omnino *Calixtum*, in hisce controversiis versatissimum, de *Circulo Pontificio*, cui & *Francisci Turretini*, de eodem argumento scriptam dissertationem, eruditam sane & præstantissimam, adde. Est enim circulus argumentatio Sophistica, qua idem probatur per se ipsum, quæ versatur circa idem causæ genus, ambitu quodam sine fine in se recurrente; quod a Pontificiis hic fieri, auctoritatem Scripturæ ab Ecclesia, hujus item auctoritatem a Scriptura metientibus, utique planum & extra dubitationis aleam positum videtur.

PROPOSITIO QUARTA.

Traditionem nec subterfugiunt Protestantes, nec contemnunt, sed eam suo genuino pretio æstimant. (p) Fumos autem hic vendunt sæpe numero Pontificii, loca ex Patribus coacervantes, in quibus traditio plane diversum quid a præsentis controversiæ statu denotat. (q) Cæterum de Patribus illud firmiter tenendum, eos pro eo, quo pollebant, captu, proque iis, queis instructi erant, mediis, vel etiam pro varia conditione sectæ, (r) vel Hæreticorum (s) denique, contra quos disputabant, diverso statu, Scripturam fideique dogmata varie interpretatos, atque in his sæpe judicii deliquium passos, (t) ut in ipsorum scriptis neque constans & uniforme, neque omni plane errore destitutum systema reperire liceat; Quod uti haud sine aliquo Providentiæ Divinæ nutu (u) evenisse putamus, ita vel exinde etiam quid de methodo a prætensa fidei perpetuitate desumta sentiendum sit, intelligitur. (v)

(p) Nimirum solenne est Pontificiis, traditionis contemptum exprobrare Protestantibus, in quo & illorum vestigia sequuntur ex Anglis, qui vulgo vocantur *non Jurors*; inter quos hodie eminent *Thomas Brett*, cujus prodiit Tractatus, *The Tradition necessary to Salvation*, & *Wottonus*, qui Editioni Epistolarum Clementinarum longam de usu & Auctoritate Patrum præfationem, ipsius pœne libri dimidiam partem conficientem, præmisit. Verum licet facillimum nobis foret, propositis documentis clarissimis crimen hoc in ipsos potius retorquere Pontificios, utcunque de traditionis auctoritate gloriantes; Quo per-
tinent

tinent *Index Expurgatorius*, *Madridi* inprimis sub initium superioris
 seculi editus, in quo multa Patrum loca supprimuntur, mutilantur,
 castrantur; item durissima plurium Jesuitarum *de Augustino*, ipsorum
 partibus in controversis de Gratia & libero arbitrio quæstionibus con-
 trario, judicia; & quæ sunt alia his similia. Conf. & *Balium* in Dict.
 ad *Augustinum*; ubi Labyrinthum Ecclesiæ R. in hoc articulo clare
 exponit. At his quidem jam immorari non libet: frivolum vero
 esse, qua nos onerant, criminationem, vel exinde patet, quia tra-
 ditioni suum quoddam justum ac legitimum pretium lubentes statui-
 mus, idque ex mente Patrum, eorum inprimis, qui in tribus pri-
 mis seculis vixere, in eo potissimum collocamus, quod ei ipsam
 Scripturam Sacram, quæ Traditione Ecclesiæ ad nos pervenit, acce-
 ptam referamus. Hoc sensu sæpissime traditionem urget *Irenæus*;
 cui & *Origenes* jungi meretur, *qui se per Traditionem didicisse ait, quod*
quatuor Evangelia in Ecclesia universa sint indubitata. Patet itaque,
 quid respondendum sit Jesuitæ supra p. 8. mira sane arrogantia Lu-
 theranos hac quæstione urgenti; *Unde sciant, quod penes ipsos sit Scri-*
ptura Sacra? Scilicet hanc ab Ecclesiæ traditione accepimus; si in-
 stet, cujus? haud tergiversabimur dicere: Romanæ. Quid inde?
 an ideo sequitur, hanc fuisse infallibilem, indeficibilem, & a qua
 ob alias causas graviores separatio fieri haud potuerit: hoc vero in-
 stantia Ecclesiæ Judaicæ, a qua N. T. accepimus, clare refellitur. Adde
 tamen, quod hæc recentior Scripturæ ab Ecclesia Romana manans
 Traditio substat adhuc Examini Traditionis antiquioris, ejus nimi-
 rum, quæ ab ipsis Apostolorum temporibus descendens, in tribus
 præcipue primitivis Ecclesiæ seculis viguit. Plura desiderans, adeat
 Virum Doctissimum, D. *Janum* in Disp. supra a nobis citata, p. 22.
 sqq. Mirum vero est Jesuitam, palmarium disputationis suæ argu-
 mentum ex eo repetiisse, de quo ne quidem a Protestantibus lis mo-
 vetur; quod & Pontificii his, nisi eos in infimam Paganorum clas-
 sem referre velint, neutiquam denegare possunt: quod si vero quæ-
 stionis illius (ambigua enim omnino & captiosa esse videtur) ea est
 sententia, ut depressa Scripturæ autoritate Ecclesiæ visibilis ejusque
 Romanæ tribunal elevetur, eadem sibi dicta habeat Jesuita, quæ
 jam ad superiorem PROPOS. III. annotavimus. Sunt enim omnino
 distinctæ quæstiones; unde Scripturam acceperimus? Et unde hujus
 Divina autoritas dependeat; vel quod eodem recidit, quidnam sit illud
 quo?

quo fiat, ut *Scriptura sit Verbum Dei*: illud Traditioni Ecclesiae relinquimus, hoc vero ex aliis fontibus derivandum, ut ex antea dictis colligitur.

- (9) Nimirum hic omnino evolvendum est Traditionis vocabulum, quod dum negligitur a Pontificiis, inde est, quod sæpe ex Patribus loca allegant, nihil plane ad rem pertinentia, utpote ad ritus tantum vel ceremonias spectantia, quo sensu non est dubium, quin Traditioni extra Scripturam suus sit relinquendus locus: vel actum Tradendi verbum Dei Scriptum concernentia, quod ad Ecclesiam pertinere, rursus extra dubitationis aleam positum est: vel in quibus Traditio ipsam Scripturam Sacram, seu Doctrinam in ea contentam notat. Hæ Traditionis acceptiones passim obviæ sunt in Scriptis Patrum, ac duæ imprimis posteriores Irenæo familiares, ut frustra sit *Massuetus*, qui hic obtorto collo Sanctum Patrem in causæ suæ Præsidium trahit. Nec facile condonandum *Grabio*, qui id vitio vertit *Erasmo*, quod *Irenæum* solius Scripturæ armis in debellandis Hæreticis usum ait: atqui hoc revera ita se habet; saltem id certum est, *Irenæum* Traditionem non respexisse tanquam novam fidei Regulam, à Scriptura ita distinctam, ut ex illa demum quædam fidei capita fundamentalia, in hac minime extantia, sint addiscenda. Et de hoc jam quæritur, an dentur extra Scripturam Traditiones dogmaticæ atque Ethicæ pari cum illa, ut sonant *Concilii Tridentini* verba, *Reverentia accipiendæ*: quod asserentibus Pontificiis illud ante omnia incumbit, ut, quæ allegant loca, ad hunc præcisè quæstionis statum sint attemperata: Nos autem firmiter illis regerimus illud *Cypriani*: *Unde est ista Traditio? utrumne de Dominica & Evangelica Autoritate descendens, an de Apostolorum mandatis atque Epistolis veniens? Ea enim faciendæ esse, quæ scripta sunt; Deus testatur &c.* vid. Ep. 74. Edit. *Fellianæ*. *Cypriano* jungimus *Augustinum*, nostram sententiam passim præclatissimis Testimoniis confirmantem: Huc pertinet, quod Ep. 82. Edit. *Benedict. Paris.* Ego, inquit, SOLIS eis Scripturarum libris, qui jam Canonici adpellantur, didici hunc timorem honoremque deferre, ut nullum eorum Auctorem scribendo aliquid errasse, firmissime credam . . . alios autem ita lego, ut quantalibet Sanctitate doctrinaque præpolleant, non ideo verum putem, quia ipsi ita senserunt, sed quia mihi vel per illos Auctores Canonicos, vel probabili ratione, quod à verò non abhorreat, persuadere potuerunt. . . . Hoc ad quæstionem, quam suscepi,

suscepi, maxime pertinet, ut Veritas Divinarum Scripturarum ad nostram fidem edificandam memoria commendata, non à quibuscumque, sed ab ipsis Apostolis, ac per hoc in Canonicum auctoritatis culmen recepta, ex omni parte vera atque indubitata persistat. . . . Si queras, vel recolas, quid hic senserit noster Ambrosius, quid noster itidem Cyprianus; invenies fortasse, nec nobis defuisse, quos in eo, quod asserimus, sequemur, quanquam, sicuti paulo ante dixi: **TANTUM MODO** Scripturis Canonicis hanc ingenuam debeam servitutem, qua eas **SOLAS** ita sequar, ut Conscriptores earum nihil in eis omnino errasse, nihil fallaciter posuisse, non dubitem. Item in de Doctr. Christ. lib. 2. c. 9. dicit expressè, in iis, quæ apertè in Scriptura posita sunt, inveniuntur illa omnia, quæ continent fidem moresque vivendi. Et alibi, cum Cypriani errorem de rebaptizandis Hæreticis refutasset, hoc tamen in ipso laudat, quod Traditionem Apostolicam in omnibus sequendam, statuisset; at vero Cyprianum de Traditione scripta locutum, verba superiùs allegata ostendunt. Atque ita patet, primo Pontificios in tractando Traditionis argumento mentem Patrum non satis inspicere, quod de Bellarmino imprimis, hic sæpius hallucinante, dixeris; deinde ipsos Patribus honorem tribuere, quem ipsi sibi nunquam arrogarunt, **SOLIS SCRIPTORIBUS SACRIS ET CANONICIS** summam ac normativam, ut sic loquar, auctoritatem in rebus fidei attribuentes. Confer hic omnino Martinum Chemnitium, qui in Exam. Conc. Trid. part. I. loc. II. p. 88. recte contra Pontificios observat, quod Sophisticè, sine discrimine, talia testimonia commisceant, & ex una, quod dicitur, fidelia omnes traditiones dealbent, ut prætextu & specie Antiquitatis fucum faciant. adde & Magnifici nostri Cancellarii, C. M. PFAFFII, dissertationem de Traditione, in qua hoc argumentum ex genuinis Historiæ Ecclesiasticæ monumentis pertractatur, intimèque evisceratur. Sed nec silentio prætereundæ Viri longe celeberrimi, J. F. BUDDI, institutiones Theologiæ Dogmaticæ, ubi p. 229. sqq. eadem materia solidissimè tractatur, quæis denique Dignissimi Profess. Lips. D. DEYLINGII Tractatum Anti-Massuetianum addes.

(*) Sic multa in Justino Martyre, Clemente Alexandrino, aliisque occurrere, Platonismum recolentia, pridem à Viris eruditissimis observatum est.

(†) Exemplo sit Augustinus, pro diverso temporum ac Personarum, cum quibus disputabat, conditione, de Gratia & Prædestinatione variè locutus.

(*) Hic

- (t) Hic omnino *Dissertatio* Clarissimi Angli, D. Whitbii, de *Traditione*, legi meretur; cui & quæ *Dallæus de usu Patrum*, & Vir Doctissimus, *Joannes Clericus in Quæstionibus Hieronymianis*, itemque in *tertia Artis Criticæ parte* observarunt, jungi possunt.
- (u) Est hæc erudita sane atque solida observatio laudati *7. Clerici*, qui *Bibl. Select. T. XXV.* mentem suam de hac re ita exponit. *Pour moi, je m' imagine, que la Providence Divine l' a permis, afin qu' on ne pût pas les soupçonner, d' être les auteurs de la Religion, qu' ils professoient, ni d' avoir supposé les écrits des Apôtres; puisqu' on voit clairement par leurs propres ouvrages, qui sont d' un caractère tout différent, qu' ils n' en étoient nullement capables. On voit encore par là, que l' Evangile ne se répandit, & ne s' établit point, comme il le fit, par l' exactitude de leurs raisonnemens, & par la beauté de leur Style; mais par l' excellence même de la Doctrine, qu' il renferme, & qui est infiniment au dessus non seulement du Paganisme, mais même du Judaïsme, en ce qu' il a de particulier.*
- (v) Ipse sane *Arnaldus, Patres Græcos à vitio semipelagianismi* haud fuisse immunes, judicabat, unde *Jesuitas per risum vocare solebat les Peres Grecs*, observante hoc ex ipsis Pontificiis Autore libri *Reflexions sur Virgile & Homère p. 296.*

PROPOSITIO QUINTA.

Ob difficultates, quæ subjecta est aliqua sententia, cæteroquin clara, solidisque innixa rationibus, non hujus falsitas, sed nostræ potius cognitionis infirmitas atque imbecillitas colligenda est. (x) Unde nihil agunt Pontificii, Viam Examinis, qua tanquam Basi nititur Reformatio, ex isto capite rejicientes, tum quia istius Principii veritas Ratione, & Scriptura, ac Traditione quoque, & ipsius rei natura manifestò nititur; (y) tum quia istæ difficultates non sunt tanti momenti, ut adhibito prudenti rerum discrimine fides nostra iis labefactetur, & vacillet; (z) tum quia viæ Autoritatis non paria modo, sed longe majora possunt opponi incommoda; tum denique quia ad ipsam Ecclesiæ Autoritatem non alia quam Examinis via perveniri potest. (a)

(x) Scilicet in ipsis rebus naturalibus multa nobis quotidie obverfantur, quorum neque causas, neque fines à Sapiientissimo Creatore intentos, neque ipsas eorum naturas plenè intelligimus. Quidni plura nos lateant in iis, quorum indoles est, nostrum superare captum; quæque ob istam rationem Res Divinæ, Cœlestes, & supernaturales vocantur; In quibus proinde, modo de rebus ipsis earumque Revelatione certo constet, quod remanentes quasdam difficultates attinet, ad Sacram *ἐπιστήμη*s Theologicæ anchoram recurrendum; quam nec ipsum Apostolum arripere puduit. vid. loca Rom, XI. v. 32. 1. Cor. XIII. v. 9. 10. 12.

(y) Rationi consentaneam esse viam Examinis, vel exinde patet, quia verum à falso non nisi solida argumentorum collatione distingui potest; Veritatem in puteo latere, Veteres dicere solebant, ejus investigationem labore, industria, atque meditatione constare, indicantes. Longe vero infra Naturæ humanæ dignitatem se demittunt, qui Doctorum auctoritati unicè adhærentes, altissimo se dedunt otio, *implicitâ Ecclesiæ fide* contenti. Scriptura porro nobis suffragatur, quæ jubet, *ut probemus omnia, & quod bonum est, retineamus*; 1. Thess. V. v. 21. quod *Berrhœensium* Exemplo comprobatur. Act. XVII, 11. Quod si vero Apostolus, qui extraordinariis Spiritus S. donis præditus erat, ferre potuit, imo mandavit Religionis Examen; neque sua autoritate ad cæcum assensum obstrictos voluit Fideles; utique pessimæ causæ indicium est, quod illud subterfugiant Pontificii, imò & Hæreseos notam in tali Examine ponant. Ita Romæ nuper *Desfrantium, Monachum Augustinum*, in familiari cum eo habito colloquio contra Protestantium Ecclesias identidem urxisse memini, quod illæ, viam Examinis sequentes, nihil habeant certi, & in quo pedem figere, liceat: idem igitur in eos quadrare, quod olim de suorum temporum Hæreticis dicebat *Tertullianus*; *Cum enim quarunt adhuc, nondum tenent; cum autem non tenent, non sunt Christiani*. Quasi vero veritatis tam desperata foret conditio, ut ea Examinis lucem per se reformidaret, vel quasi stante hoc Principio non haberent, in quo fides ipsorum acquiesceret: cujus contrarium ex editis ipsorum Confessionibus publicis constat, vel quasi hujus vitæ conditio ita ferret, ut semel & simul perfecta omnium rerum cognitio haberetur: imò vero quemadmodum in pietatis Exercitio, ita ipsius quoque veritatis studio progressus dantur quotidiani: tandemque hic

discen;

discendum, quoad nos, quod proficiamus, non pœniteat. Quod locum *Tertulliani* ex ejus de *Præscriptionibus* libro petitum attinet, dicimus *Desirantio*: distingue tempora, distingue Personas, & res erit in salvo. De quo infra aliquid monebimus, cum de *Præscriptione* agetur. Sane viam *Examinis* per se non rejecit *Tertullianus*, quod cuivis, institutum ejus penitus inspicienti, patebit. Idem & de reliquis Patribus habendum, ex quibus solius *Clementis Alexandrini* verba brevitas studio allegabimus: *Non enim, inquit, ABSOLUTE enuntiantibus hominibus fidem habuerimus, quibus licet etiam enuntiare contrarium. Si autem non satis est, solum absolute dicere, (quod Papa facit,) sed oportet etiam probare, quod dictum est, non expectamus Testimonium, quod datur ab hominibus, sed voce Domini probamus, quod queritur, quæ est magis fide digna, quam quævis demonstrationes vel potius, quæ est sola demonstratio, per quam scientiam, qui SOLAM quidem gustavere Scripturas, sunt fideles. vid. Strom. l. VII. Edit. Florentina An, 1551. p. 261.* Tandem ipsa res quoque sententiam nostram confirmat. Nisi enim dicere velimus, cuivis in ea, in quam ipsa nascendi conditione pervenit, Religione manendum; quo sensu omnes Religiones inter se pares forent, quod dictu absurdissimum: utique *Examini* dandus est locus, quo fit, ut Religioni, quam profitemur, non casu, sed judicio nomen dedisse, videamur. In quo quidem plurimorum dolenda conditio est, qui non rationibus, sed Exemplis ducuntur: eadem ratione & Turcæ futuri, si in horum Societate nati fuissent.

- (2) Res huc redit, quod ea, quæ ad Salutem scitu credituque necessaria sunt, plana utique, & clara, & ad simpliciorum quoque captum attemperata, & cum studio pietatis intimè connexa sint: in quibus proinde, omnibus veritatem serio quærentibus, facilis ad eam aditus patet. Neque aliter sentire nos finit summa Dei Bonitas ac Sapientia, qui eo fine Scripturam nobis dedit, ut in ea ipsius voluntatem scrutemur, vitamque æternam quæramus & inveniamus, qui etiam ad cognitionis mensuram judicii tenorem attemperat, & imprimis cordis humani sinceritatem, quæ & quandoque cognitionis defectum supplet, intuetur: Ea, quæ hætenus dicta sunt, placet illustrare verbis *Cypriani*: *In compendio est apud simplices & religiosas mentes, & invenire atque eruere veritatem. Ep. 73. ad Jubajanum. Præclare idem in libr. de Unit. Eccl. p. 76. Hoc eo fit, (de Hæresibus*

in Ecclesia obortis loquitur) *Fratres dilectissimi, dum ad Veritatis Originem non reditur, nec Magistri Celestis doctrina servatur. Quæ si quis consideret & examinet, tractatu longo atque argumentis opus non est. PROBATIO AD FIDEM FACILIS, COMPENDIO VERITATIS.* His addendum omnino Hilarii lib. X. de Trinit. testimonium: *Non per difficiles questiones nos Deus ad beatam vitam vocat, IN ABSOLUTO NOBIS ET FACILI EST ÆTERNITAS.* Jesum suscitatum à mortuis per Deum credere, & ipsum Dominum confiteri. Hæc omnia, recte expensa, aliquam in resolven-
dis à Nicolio & Pelissonio contra viam Examinis propositis dubiis lucem suppeditabunt. Quam autem Papinus allegavit difficultatem, viam Examinis, & cum eâ Religionem Protestantium ideo se deseruisse, testatus, quia illa ad Tolerantiam universalem manuducat, pro vano Apostasiæ prætextu habendam, existimamus: cum illa potius, servata Religionum distinctione, justos etiam Tolerantiæ limites & gradus observare doceat. Quid si verò id de Tolerantia, civili puta ac politica, observatis tamen, quas supra jam indicavi-
mus, cautelis, forte concedamus, hoc utique tantum abest, ut in Religionis nostræ detrimentum cedat, ut exinde potius ejus præstantia atque dignitas colligi queat.

(aa) Primo quidem, si illud incommodum tam grave videatur Pontificiis, & inter hos Papino inprimis, quod viam Examinis Tolerantia sequatur, sanè longe major est illa difficultas, quod via autoritatis (veniam da, Lector Benevole, rem maximè barbaram barbaro quoque vocabulo exprimenti) *intolerantiam*, seu persecutionem pro comite habeat, quæ vel sola alicujus Religionis falsitatem manifestò arguit. Deinde dicunt Romanenses, stante Protestantium Principio nullum fore controversiarum finem: nos vero rectius in ipsos hanc accusationem retorquemus. Brevis enim est & in aperto posita methodus Scripturaria: at difficillimi viresque non vulgi tantum, sed eruditorum quoque, superantis negotii res est, per immensa Patrum volumina additis & Pontificum Conciliorumque, decretis meare, ac, spreto Scripturæ limpidissimo fonte, ex tot tamque latè patentibus rivis, neque iis per omnia puris & clavis doctrinam salutis certam & constantem haurire velle; unde hic sane in Pontificios quadrat, quod olim in Judæis reprehendit Deus; *me fontem vivum deserunt, & faciunt sibi puteos excisos, foraminum plenos, & aquâ destitutos.*
Jer. II,

Jer. II, v. 13. Præterea si difficile est, assequi sensum Scripturæ, longe difficilior erit assequi sensum Ecclesiæ, maxime cum. hujus effata inter ipsos Adversarios materiam litis præbeant, quod ex eorum diversissimis ipsius Concilii Tridentini explicationibus, item ex præfenti Constitutionis Unigenitus causa, quæ nec ipsa hætenus decisa est, evidenter patet: quid quod de ipso Ecclesiæ subjecto illorum varient hypotheses, aliis eam in Papa, aliis in Concilio ponentibus; ut silentio præteream, nondum illos hætenus ostendere potuisse Diploma illud publicum atque authenticum, cui hæc Ecclesiæ infallibilitas, modus itidem, quo ea se exierat, inspiratione seu Revelatione immediata, an alia quadam extraordinaria & miraculosa ab omni errore præservatione, annexa sint. Equidem in Concilio Tridentino, ut fieri solet, alta voce cantarunt Patres illud, *Veni Creator Spiritus*: sed eleganter ad hæc observat *Balius*: *il ya bien du comedien en ce, qui se passoit à Trente, où on faisoit chanter en pompe la Messe du S. Esprit; le vent Creator Spiritus, quoique chacun sçût déjà, ce qu'il vouloit opiner, & qu'il eut déjà composé tout avec soin dans sa maison. Il falloit dire, vennés postillons du Pape, Couriers infatigables de la Cour de Rome, Messagers du Sacré College, chargés de tous les Decrets du S. Concile oecumenique, vennés nous inspirer, & non pas, veni Creator Spiritus; vid. critique generale de l' Histoire du Calvinisme, Et sane Spiritum Sanctum in mantica trans Tiber in Tridentum singulis hebdomadibus Româ portari, ludicra vox est, quæ jam illo tempore in Proverbium abierat. Cæterum frustra sudant, qui ex Pontificiis Ecclesiæ infallibilitatem rationibus adstruere contendunt, cum ipsa reclamet experientia, tot Pontificum, ipsorumque etiam Conciliorum, eorumque ex ipsorum sententia Oecumenicorum, *Tridentini* præcipue, lapsibus gravissimis, contrariis itidem de re eadem statutis passim in Historia occurrentibus. Et Pontifices quidem Romanos errare posse, & sæpius errasse, apud Gallos indubium est: Sed idem quoque de Conciliis generalibus fatetur Autor Pontificius, isque, quod mireris, *Italus*, *Pedro de Agnito* dictus, cujus Epistolam, rerum observatione dignissimarum plenam, exhibet *Massonius in Hist. Critica Reipubl.* liter Tom. II. p. 154. Sed & *Edmundus Richerius*, ut alios antiquiores taceam, parum absuit ab eadem sententia, qui idem & Ecclesiam Romanam atque Catholicam non pro Synonymis habet, sed illam considerat ut partem hujus, tanquam totius. vid. *libr. de Conc. Gen.* ed. Col. 1680. pag. 32. seq.*

Huc

Huc vero & antiquæ illæ lites inter *Episcopum Romanum & Constantinopolitanum* de titulo *Oecumenici* pertinent : de quibus prostant infinita Eruditorum Scripta , quorum hic pertexere catalogum , utique non est præsentis instituto consentaneum. Vide autem omnino, quæ *SALMASIUS & BLONDELLUS* de *Primatu Papæ* , & Excellentissimus Vir D. *HENNINGIUS BOEHMERUS* in *Jure Ecclesiastico* , item Reverendissimus noster Cancellarius D. C. M. *PFAFFIUS* in *Originibus Juris Ecclesiastici* , hac de re scripsere. Plures Autores exhibet Vir Doctissimus deque re literaria meritissimus, (quo & ante aliquos annos Hamburgi maximo cum gaudio nostro usi fuimus ;) D. *JOANNES ALBERTUS FABRICIUS* , in *Bibl. Antiq. loco de Episcopis*. Cum verò, uti ex hætenus dictis constat , Pontificiorum tam incertæ sint & variæ & inconstantes de ipso Religionis Principio sententiæ , quis non miretur , eosdem , in reliquis Cætibus Ecclesiasticis omnia dubia & incerta reputantes, sibi solis certam veritatis normam, & quasi monopolium quoddam , vindicare, cum ipsi interea id manticæ, quod in tergo est, non videant, acutiùs, quam vel serpens Epidaurius, in aliorum vitiis cernentes , qui sua inunctis oculis prætereunt. Verum

Quis tulerit Gracchos, de Seditione querentes?

Unde recte omnino *Scherzerus* hoc Ecclesiæ spectrum ita Pontificiis exprobrat , ut dicat : *Certe adeo perplexi hic redduntur Papistæ, ut tandem, quid id nominis sit, vix ipsi intelligere, videantur.* Denique auctoritatis viam majoribus adhuc premi difficultatibus, optime his verbis edocet laudatus *J. A. Turretinus* in *Cogit. de Controv. §. 64. Ut sciam, quibusdam Doctoribus absque Examine credendum esse, Examen requiritur, ipso singulorum doctrinæ capitum Examine difficilius.*

(bb) Nimirum Autoritas Ecclesiæ supponit hoc duplex Examen. I. *Deum voluisse, ut existat quædam Ecclesia infallibilis.* II. *Hoc ipsum privilegium competere Romanæ Ecclesiæ, & quidem soli.* Quæ duo utique Examinis ejusque longe difficillimi necessitatem imponunt , & Scripturam, ex qua ista cognitio haurienda, prærequirunt. *Un Homme, qui se veut assurer legitement, qu' il se doit soumettre à l' autorité de l' Eglise, est obligé de savoir, que l' Ecriture le veut ainsi; recte inquit Balus, cujus verba citat Magn. D. Cancellarius in Disp. de præjudiciis p. 55.*

PROPOSITIO SEXTA.

Methodus præjudicialis, quam vocant, simplicioribus quidem, & qui intimiora rerum viscera indagare nequeunt, glaucoma aliquod ante oculos objicere potest, revera autem sufficiens ad Ecclesiam Rom. perducendi Protestantes medium dici haud potest. (cc) Quod si autem præjudiciis certandum sit, iis certe, quæ Romanenses nobis objiciunt, frivolis plane & (dd) illegitimis, plura alia eaque longe fortiora (ee) a Protestantibus regeri possunt.

(cc) Recte omnino Autor quidam Gallus : *La methode des prejugs a parue si courte, & si commode, qu' elle a été souvent embrassée par les Controversistes. Il est vray aussi, qu' elle est bien propre à eblouir, & à faire illusion. Les esprits superficiels, ou impatiens, qui n' approfondissent rien, se laissent d' ordinaire entrainer à ces raisons externes. . . . les prejugs peuvent être allegués comme des motifs; mais de là qu' on les propose, comme des raisons, pour decider du fonds de la Religion, il est manifeste, qu' on a dessein de surprendre plutôt que de convaincre, en choisissant une methode équivoque, & qui peut conduire à l' erreur aussi-bien, qu' à la verité. vid. Traité des Préjuges faux & legitimes, ou réponse aux lettres & instructions Pastorales de quatre Prélats; Mons. de Noailles Cardinal, Arch-Evêque de Paris; Colbert Arch-Evêque de Rouen; Bossuet Evêque de Meaux, & Nemon, Evêque de Montauban. à Delft. & Histoire des ouvrages des Savans mens. Dec. 1700. p. 512. 513. seqq.*

(dd) Magnus numerus est horum præjudiciorum, quæ allegare solent; ut quando Ecclesiæ R. cum Papa, tanquam Unitatis Centro, conjunctionem, ejusque antiquitatem perpetuumque Splendorem ac continuatam Episcoporum successionem invidiose jactitant, indeque nos Schismatis & hæreseos postulant, id, quod est in quæstione, pro certo supponentes. Huc porro pertinet objectio de vocationis & miraculorum defectu in primis Reformatoribus, non cogitantes, Ecclesiæ omni particulari, & cuivis etiam privato jus competere veritatis mutuo Examine se invicem instruendi, necessitatemque ab ipso Deo impositam à cœtibus idololatricis sese sejungendi, 2. Cor. VI, 14.

Apoc. 18, 2. 3. 4. miraculorum autem necessitatem quippe in Ecclesia, jam diu plantata, supponi; quid quod & falsis Prophetis ipsique Anti-Christo quandoque & talia permittantur Deut. XIII. v. 1. sqq. Matth. VII, v. 13. 14. XX, v. 16. ut illa per se veritatis criterium haud constituent. Recte Pascalius: *il faut juger des miracles par la doctrine.* Dissensiones inter Protestantes adhuc gliscentes illegitimum contra Reformationem præjudicium sunt; huic enim argumento si quædam inesset vis, Pagani eodem quoque totam Religionem Christianam falsitatis arguere possent, ut domesticas Pontificiorum dissensiones, aliaque plura, quæ hic responderi possent, jam silentio prætereamus. Nec robur inest argumento à variationibus petito, cum primo illud per se Protestantium principiis, nullam sibi infallibilitatem arrogantium, nequiquam respondeat; indeque secundo majori longe specie in ipsos possit retorqueri Pontificios, quorum Religionem inde à Christi temporibus usque in præsentem diem multas innovationes & variationes passam, Historiæ Ecclesiasticæ monumenta clarissime evincunt, & in ipsum inprimis *Bossuetum*, qui in Expositione fidei varium & mutabilem se præstitit, ut jam supra indicavimus, & ex sequentibus adhuc clarius patefcet. Tertio illæ, quas nobis objiciunt, variationes, plerumque in meris vocabulis rebusque minutioribus consistunt, fundamento fidei intacto manente. Denique & hæc methodus Bossuetiana, à variationibus petita omnibus ceteris sectis & ipsi etiam Atheismo favere videtur, quod ostendit Vir præstantissimus, D. *BASNAGIUS* in Historiæ Ecclesiasticæ præfatione, quem adeas velim. Sed his quidem omnibus in tanta rerum dicendarum copia immorari diutius non licet.

(ee) Talia Præjudicia legitima sunt, quod Pontificii in Disputationibus Theologicis Scripturam subterfugiant; ejus lectionem Laicis interdican-
dicant: Libros Hæreticorum promiscuè omnibus eripiant; in terris Pontificiæ ditioni subiectis, ut supra in causa Schwenckfeldiana vidimus, Evangelicos prohibeant, ne Hæreticorum conversioni se immisceant; antiquitatem suis prætendant dogmatibus, quorum tamen in Ecclesia primitiva nullum deprehenditur vestigium; doctrinam de salutis incertitudine foveant: Protestantium Religionem ex Autoribus ut plurimum privatis labe adspergere conentur; & inprimis violenta Religionis propagatione principia foveant, fidem ipsam & tranquillitatem publicam destruentia: ut plura alia jam taceamus. Vide
autem

autem præter supra jam citatos *CLAUDIUM & PAZONIUM*, qui doctrinam hanc de præjudiciis ex instituto tractarunt, laudati jam sæpius *Magn. Canc. D. PFAFFII la verité de la Religion Protest. opposée aux nouveaux Præjugés des Docteurs Catholiques Ch. 1. § VI.*

PROPOSITIO SEPTIMA.

Centrum Religionis Christianæ est Christus, Pontificiæ autem Papa, vel Ecclesia cum isto intime unita. (*ff*) Illa à statu civili quam maximè abhorret; (*gg*) Hæc tota in eo absoluitur; (*hh*) hinc Anti-Christiana rectè dicta, quippe Regnum Christi Spirituale & Mysticum in terrestre & politicum temerario ausu transmutans. Quod autem prætensam ejus infallibilitatem attinet, spectrum ea est, miris illusionibus mentes hominum captivas tenens; & ad Superstitionem ac Pyrrhonismum duo quidem sibi valde opposita extrema, æquè ducere aptum. (*ii*)

(*ff*) Hoc ipse usus quotidianus clarissime docet. Ingenuum vero & *Pallavicini* Testimonium est, *Nostra fides*, inquit, *unico articulo individuo Universa nititur, qui est Autoritas Ecclesiæ, falli nescia.* Lib. III. Hist. Concil. Trid.

(*gg*) Conf. omnino aureum librum *Pufendorffii* de Habitu Religionis Christianæ, ed. Jenens. p. 73. seq. idem etiam præclare p. 40. *Est Regnum Christi Regnum veritatis, in quo ipse per veritatem animos hominum ad obsequium suum pertrahit. Cujus ea Virtus est, ut iis artibus & mediis, quibus imperia civilia subiectos ad obedientiam adstringant, opus non habeat. Eoque ad istam veritatem propagandam & conservandam non opus fuit statu aliquo mundano, sicut & propter alias veritates humanas & Philosophicas statum aliquem formare, opus non est.* Huc quoque pertinent verba ex *Apol. Aug. Confess.* p. 149. *Ecclesiæ non est definienda, quod sit Monarchia externa, suprema totius orbis terrarum, in qua oporteat Romanum Pontificem habere potestatem ἀνυπερδυνον (de qua nemini liceat disputare aut judicare) condendi articulos fidei, instituendi cultus & Sacrificia, ex plenitudine potestatis, in temporalibus & Spiritualibus; quæ definitio non est Ecclesiæ Christi, sed Regni Pontificii.*

(bb) Ita sane *Pallavicinus* ait, quod combinatio Ecclesiæ cum Papa sit *una conjunctione di vita perfectamante Politica; conjunctio vita in perfectissimo gradu Politica.* Et huc tandem omnia collineare, ut Papa in throno sedens, Sceptro Politico regat orbem Christianum, suæque ditioni omnia subjiciat, ipsum illud insatiabile Profelytos acquirendi studium, omnesque ejus methodi clare ostendunt. Unde & ab Ecclesia hic ordinarie initium fieri solet, in ceteris articulis quandoque & sentiendi libertate permissa, modo in illo Te morigerum & obsequentem præstes; Quod ipsum indicio est, illos non tam de propaganda Religione, quam constituendo seu extendendo Statu Politico sollicitos.

(ii) Superstitionis quidem in Papatu plena sunt omnia; fidem ipsam in ignorantiam, largam illius scaturiginem, convertente. Nutrimentum illi præstat præjudicium de Ecclesiæ infallibilitate, quo fit, ut etiam monstruosissimis opinionibus fides à plebecula habeatur; ridentibus interea in sinu rerum peritioribus ex Clero, quorum, quippe Laicis astute ita imponentium, mirum est, si alter alterum videat, & non videat, quod scite olim de *Anguribus antiquis Cato* dicere solebat, vid. *Ciceronem* in libro de *Divinatione*. Quis autem non videt, illos, ex una parte pro Ecclesiæ infallibilitate stantes, ex altera vero de crassissimis iisque fundamentalibus ejus erroribus convictos, vel revera nihil credere, vel insignes hoc modo impostores ac Hypocritas agere. Elige utrumvis volueris, Lector Benevole, & applica hoc inprimis ad *Cardinalem Perronium*, de quo supra egimus. Is, postquam diu acriter pro Transubstantiatione tanquam pro articulo fundamentalis pugnasset, tandem in extremo mortis articulo constitutus, eam *MONSTRUM* declaravit, addita solenni Declaratione, se potiora longe habuisse argumenta, quibus & hanc & multas alias erroneas Ecclesiæ suæ Hypotheses refutare posuisset; quæsitus vero ab uno ex adstantibus Amicis, cur ergo Transubstantiationem, inprimis in Scriptis contra *Jacobum I. Angliæ Regem*, tanto cum fervore defendisset, respondit, sibi in eo usum evenisse, quod facere solent illi, qui adhibitis quibusvis artibus malam causam tuentur. Habeo ejus rei testem luculentissimum, *D. de l'Angle*, qui tum temporis *Lutetie Parisiorum* vixit, cujus ad *D. Patrickium* scriptam Epistolam possideo, suo tempore integram abs me edendam. Idem etiam confirmat *D. Drelincourt* in libro contra *Landgravium Hassiæ*, qui idem & Religionem Pontificiam amplexus fuerat, scripto, ex quo

quo nonnulla hic allegare operæ pretium fuerit. *Vôtre Altesse me croira, s' il Lui plait ; Mais je puis lui dire avec toute sincerité & verité, que si le defunt Cardinal du Perron Lui a persuadé la Transubstantiation, il lui a persuadé ce qu' il n' a pu se persuader à soy-même, & qu' il n' a nullement crue. Car je sçais par des gens d'honneur & dignes de foy, qui l' avoient appris de temoins oculaires, que des amis de cet illustre & sçavant Cardinal, qui l' étoient allé visiter, lorsqu' il estoit languissant en son lit, & malade de la maladie, dont il est mort, le prièrent, de leur dire franchement, ce qu' il croyoit de la Transubstantiation, & qu' il répondit, qu' il la tenoit pour un Monstre. Et comme ils Lui demandèrent, comment dont il en avoit écrit si amplement & si doctement, il repliqua: qu' il avoit deployé toutes les adresses de son esprit, pour colorer cet abus, & pour le rendre plausible: & qu' il avoit fait, comme ceux, qui font tous leurs efforts pour défendre une Mauvaise cause. vid. Réponse de Charles Drelincourt à la lettre écrite par Monseigneur le Prince Ernest, Landgrave de Hesse &c. p. 164. Bossuetum etiam de præcipuis iisque fundamentalibus Ecclesiæ suæ dogmatibus hæsitasse, & ipsa Fidei Expositio, quam edidit, testatur, & coram mihi haud dubie significavit Vir Celeberrimus D. BASNAGIUS, qui ipse etiam, ut supra jam annotavimus, Doctissimum illius Antagonistam se præstitit. Cæterum ad hæc omnino conferas velim Placettii librum du Pyrrhonisme de l' Eglise Romaine.*

PROPOSITIO VIII.

Decreta Protestantium Synodalia nihil plane commune habent (kk) cum ea, quam hic Romana Ecclesia exercet, Autoritate ; Pro argumento itaque ab invidia ducto (ll) habendum est, quicquid ex isto capite nobis objiciunt Romanenses.

(kk) Neque enim, quod illi faciunt, potestatem nobis sumimus articulos fidei condendi, neque infallibilitatem Ecclesiæ ejusque decisionibus ullam tribuimus. Si forte in praxi quandoque (Iliacos enim intra muros peccatur & extra) limites moderationis hic excesserunt nonnulli, Hi principiis Religionis nostræ, quæ Scripturam Sacram pro unica fidei Regula & controversiarum judice habet, conformiter haud quaquam egisse putandi sunt.

(ll) Multa Sophismata latere in hac argumentandi via ostendit Clericus

in diff. peculiari, quæ habetur Tom, III. Art. Crit. Ex quo & quid de objectionem supra ad decretum Synodi Carentonensis in causa unionis mota, habendum sit, patet; ut taceam, hic à Pontificiis confundi planè quæstionis statum, ejusque tractandæ principia, quod pluribus ostendit *BASNAGIUS* in Examine XVII. methodorum p. 20. sqq. Ubi nihil plane ad Pontificios pertinere illud in Lutherano- rum favorem editum Synodi Carentonensis Decretum, solidè evincit.

PROPOSITIO NONA.

Præscriptio, quæ in usu forense obtinet, male ad Religio- nem applicatur, cum natura veritatis ab illa plane abhorreat. Neque Adversariis favet *Tertulliani* de Præscriptione liber; cum plane aliæ tum fuerint temporum ac Personarum circumstan- tiæ, atque is κατ' ἀνθρώπων hoc argumento inprimis uti videatur, alibi etiam, Religionis præscriptionem dari, expresse neget. (mm)

(mm) Quippe cum recens ab ætate Apostolorum esset Ecclesia, atque ipsorum literæ adhuc, dicente *Tertulliano*, in Archivis Ecclesiasticis retinerentur, utique facilius ista Hæreticarum sectarum novitas, quarum & nonnullæ ipsius Scripturæ adulterationem invehebant, illa methodo exhibilari poterat. Erat autem illa Præscriptio *Tertulliani* non nuda Antiquitatis assertio, sed evictio etiam, doctrina Christi & Apostolorum fundata, qualem à Pontificiis desideramus. Hic omni- no consuli meretur Spanhemius, qui hoc argumentum peculiari tra- ctatu exhaust, isque insertus habetur ejus Opp. T. III. p. 1079. ex quo in gratiam eorum inprimis, qui Antiquitates Ecclesiasticas amant, ea quæ, pag. 1085. de *Tertulliano* notat, huc transcribere, juvat. Ad alteram præfatarum authoritatum, qua obtenditur praxis *Tertul- liani*, Libro toto de *Præscriptionibus Hæreticorum*, observamus sequen- tia. 1. Quidquid faveret praxis *Tertulliani*, causas agere in foro as- sueti, facti illa est, non juris, nec potior iis authoritatibus, quas op- posuimus supra. 2. Vox etiam præscriptionis non hîc est nuda exce- ptio possessionis, sed demonstratio antiquitatis, successionis. *Ter- tullianus* eodem Libro; *Supereft ergò uti demonstremus, an hæc nostra doctrina de Apostolorum traditione censeatur.* Alibi dixit præscriptionem novitatis.

novitatis, novarum scilicet *de fide* assertionum, Marcionis, Cerdonis, reliquorum. Sic *præscriptio doli, fori, rei judicata*, apud Juris-Consultos passim. 3. Alia longè ratio eorum *Hæreticorum*, quibuscum res fuit *Tertulliano*, alia certè Protestantium. Priores ipse recenset Septimius, videl. *Simonem Magum, Carpocratem, Menandrum, Cerinthum, Ebionem, Valentinum, Hermogenem, Marcionem &c.* Sugillabant hi Scripturarum divinam authoritatem, nec de eâ consensiebant. Negabant Deum esse unum, esse Conditorem Mundi, esse Christum verè natum ex Virgine, fuisse eundem in substantiâ Carnis, fuisse Verbum æternum, fore Judicium, Resurrectionem mortuorum. Subvertebant totam *fidei Regulam*, quam recenset ibidem *Tertullianus*, seu Symbolum vulgò Apostolicum. Respuebant, quæ Apostolicis literis quam expressissimè tradita, repetita. Quæ nos omnia amplectimur toto corde, credimus, profitemur, acturi eandem cum *Tertulliano* causam. Si excipiant, ea quæ negamus Capita, puta Missæ sacrificium; Vicariatum Papæ, Purgatorium, &c. paris esse evidentiæ, certitudinis, authoritatis, cum dictis de Deo, de Christo, de Resurrectione, Capitibus, parem de illis esse Christi & Apostolorum traditionem, *affirmantibus* Methodistis probatio incumbet. 4. Nec dicti Hæretici fuere modò, ut nos sumus, in hac causâ, in *negantium* acie, contra quos præscripserit *Tertullianus*, sed vel maximè fuere in *affirmantium* illâ, asserentium plane nova & portentosa, v. gr. Plures esse Deos, Christum nudum hominem putativum, Mundum conditum à Deo malo, Materiam Deo esse coæternam, Animas esse mortales, dari Traditiones *αἰρετικές*, licitas esse promiscuas libidines, licitam abnegationem grassante persecutione, & portenta id genus alia apud *Irenæum, Tertullianum, Epiphanium, Augustinum, Philastrium*. 5. Non etiam is scopus *Tertulliani*, ut probandi onus à se removeret, in Hæreticos omne conjiceret. De Methodo disputandi lis nulla. Nec probationem isti fugiebant; *Ipsi de Scripturis agunt, & de Scripturis suadent*. Id autem voluit Septimius, ne esset ulla cum Pseudo-Christianis istis collatio de Religione, ulla disputatio, ulla congressio Scripturarum, ulla communicatio, utpote negantibus principia ipsa; *Hunc igitur (inquit) potissimum gradum obstruimus, non admittendos esse ad ullam de Scripturis Disputationem*. Quod pluribus confirmat, maximè quia nihil cum hominibus insanis congressio talis promoveret. 6. Imò verò telum non uno modo in Metho-

Methodistas retorquemus. Primò enim *Tertullianus*, illo ipso Li-
bro, Apostolicam quam asserit, traditionem aggreditur demonst-
dam : Possessionem suam, in dictis Capitibus, probat, defendit,
à quo scilicet & per quos, & quando, & quibus esset tradita disciplina,
quam Hæretici impugnabant. Deinde ut idem ille, *offensionis viâ*,
probandi partes suscepit, docent ejusdem adversus Judæos, Valen-
tinum, Marcionem, Hermogenem, Praxeam, prolixæ disputatio-
nes, ne compendium *Præscriptionis ubique advocatum diffidentia deputa-*
retur. Idem alibi : *Sed Salva ista Præscriptione, ubique tamen propter*
instructionem & munitionem quorundam, dandus est etiam retractatibus
locus. Denique qui nostrum, Protestantes an verò Pontificii, in
Scripturarum ferantur accusationem, qui negent Apostolos omnia
scripsisse ; qui Apocrypha in subsidium vocent ; qui Traditiones
avēgēs venditent ; qui Tertullianæ fidei Regulæ infinita superad-
dant ; qui Legales Ceremonias, Abstinencias, Imagines, Cœlibatum,
alia, dictis Hæreticis laudata, postliminio revocent, judicium æquis
arbitris committimus. Haftenus *Tertullianus*.

PROPOSITIO DECIMA:

Sententia totius alicujus Ecclesiæ non ex privato unius al-
teriusve Doctoris testimonio, sed tum ex publicis Ejus Con-
fessionibus, tum ex constanti atque universalis ejus praxi (*nn*)
dijudicari debet. Unde Glaucoma tantum Protestantibus ob-
jicit Bossuetus, quando in *Expositione fidei* hypotheses Ecclesiæ
Romanæ mitissimè proponit, easque ad Protestantium doctri-
nam accommodare studet, reclamantibus *Concilio Tridentino*
& constanti Ecclesiæ Romanæ praxi. Cæterum illa *Expositio*
prout lubricum ac versatile fluctuansque (*oo*) Autoris inge-
nium clare ostendit, ita ea quoque propria Ecclesiæ Romanæ
vineta cædit, (*pp*) reipsa etiam institutum tractat inane & fri-
volum, utriusque nimirum Ecclesiæ dogmatum, heu ! quan-
tum à se mutuo distantium (*qq*) conciliationem, neutri parti
exasse satisfaciendam. Quid quod & in ipsis Principiis maxi-
ma hic discrepantia, imo oppositio adpareat. (*rr*)

(*ss*) Nimi-

(*mm*) Nimirum subinde quoque ad formam totumque habitum cultus publici respiciendum, ex quo & Liturgiarum usus ac præstantia colligitur. Quandoque etiam Confessiones publicæ generalibus tantum verbis conceptæ sunt, tum non tutior expeditiorque via ad mentem ejus de controverso aliquo fidei capite eruenda, quam ut ad ipsam praxin & constantem plurimorum saltim eumque publicum consensum respiciatur. Ita *Ecclesiam Anglicanam* ex. gr. de Gratia Universalis ac Prædestinatione plane dissentire a Synodo *Dordracena*, plura documenta, atque ipsa inprimis hujus Ecclesiæ Praxis confirmant. vid. *Lintrupii contemptum Concilii Dordraceni* in Anglia; item quæ *Bæhmus*, Verbi Divini Minister nuper Lutheranus, Germanico idiomate de hoc argumento scripsit. Jam vero, quæ *Bossuetus* habet in sua Expositione & Tridentino Concilio & praxi etiam Ecclesiæ R. repugnare, Autores, quos supra citavimus, abunde comprobant, & ipsa libri inspectio quemvis docebit. Unde, qui ex Protestantium Religione ad Romanam in Gallia transitum faciebant, & hujus libri mitiores hypotheses grassantibus in doctrina & cultu erroribus opponebant, a Clero eo nomine graviter fuere objurgati, *Bossuetum* Ecclesiæ Romanæ placita pessima fide interpretatum contendente: quod ex ore Juriei mihi nuper narravit Celeberrimus Universitatis nostræ Theologus, Præceptor item noster plurimum colendus, **D. GODOFREDUS HOFFMANNUS**, qui olim in suis itineribus eruditissimum hunc Reformatum coram compellaverat. Et vero idem quoque pluribus confirmat Illustrissimus *Archi-Episcopus Cantuariensis* in libro, quem supra citavimus. Neque de his facile dubitare poterit, qui motus, quem alius iste liber, *Avis salutaires de la S. Vierge à ses Devots indiscrets*, quique ad hujus Expositionis *Bossuetianæ* effigiem fuit expressus, in Ecclesia Gallicana quoque peperit, animo secum reputaverit; ubi & obiter observamus, errare *B. Caroli*, qui in memorabilibus Ecclesiasticis *Bossuetum* pro hujus libri Autore habet; quanquam, uti dictum, non diffitendum, in utroque eandem plane tibiam inflari.

(*nn*) In prima editione suppressa Autor dicebat, que la Messe peut être **RAISONNABLEMENT** nommé un Sacrifice; in vulgata autem hæc verba leguntur: *Si bien que rien ne lui manque pour être un VÉRITABLE SACRIFICE.* Rursus in Ed. suppressa cultum

Sanctorum in tribus primis seculis haud fuisse conspicuum diserte affirmaverat; quod silentio deinde preffit in editionibus vulgatis. Plures istiusmodi lectiones variantes dabo proxime in tractatu de Bibliothecis Lambethanis. Hic vero notes velim, argumentum de Variationibus, quod contra Protestantes urfit quoque *Bossuetus*, jure in ipsum retorqueri posse: confer, quæ jam supra de hoc argumento diximus.

(oo) Tum quia Ecclesiæ suæ non tam assertionem defensionemque, quam excusationem scripsisse videtur, tum quia & Concilium Tridentinum tacite sic refellitur, quod anathema vibravit in Protestantes, qui tamen, judice *Bossueto*, ab ejus placitis non adeo dissentire videbantur.

(pp) Exempli loco sufficiat sola de Justificatione materia, quam per modum habitus infusi concipiunt Pontificii, Protestantibus eam in non imputatione peccatorum, sola fide apprehendenda, constituentibus; quod discrimen utriusque partis utique fundamentale est, quicquid hic ogganniat *Bossuetus*, qui tamen animi causa & instituto minime candido & sincero ista omnia effutiisse censendus est.

(qq) Recte Autor Gallus: *on peut fort raisonnablement se dispenser de faire aucune discussion, en disant à ces Messieurs, que l' autorité, qu' ils attribuent au Pape & à l' Eglise, est un si grand obstacle à la reunion, que quand même l' on conviendrait sur le reste on croiroit pecher contre la liberté, que JEsus Christ a acquise par son sang, si l' on reconnoissoit cette autorité, qui convient à Dieu seul.*

PROPOSITIO UNDECIMA.

Protestantes Ecclesiæ Romanæ communionem ob ejus ingenium omnis correctionis impatiens, erroresque, quos fovet, fundamentales egressi, rationi & Scripturæ conformiter egisse putandi sunt. Idem tamen Schisma non tam introduxisse, quam inviti potius passi videntur, anathematis fulmine in eos vibrato, & Romæ huc usque Die Viridum quotannis continuato, licet nunquam ad causam suam agendam admissos, oblatis etiam omnibus pacis Ecclesiasticæ honestis conditionibus crudelissime defraudatos. In primis autem hoc Schisma

Ima

suma fovit *Concilium Tridentinum*, in quo nihil consilio & moderationi datum, omnia autem præcipitanter & tumultuarie, vi etiam & fraude peracta sunt, Protestantibus ne quidem ad liberum veritatis Examen admissis. Nihil vero horum separatio commune habet cum temerario Donatistarum ausu, Ecclesiæ communionem ob rationes minime solidas, resque ad Disciplinam maximè spectantes deferentium, consilia itidem agitantium ad seditionem concitandam apta. Quemadmodum vero hi penes se solos residere Ecclesiam, reliquis societatibus omni salutis spe denegata, jactitabant; ita illorum imaginem in eo potissimum repræsentare Ecclesiam Romanam, facile judicatu est. (ss)

(ss) Ad hunc paragraphum (jam enim, cum paginas hæc sub manibus nostris crescere videamus, vela nobis sunt contrahenda) omnino consulas velim *Turretinum Patrem*, qui in elegantissimo Tractatu de necessaria secessione ab Ecclesia Pontificia totam hanc materiam exhaustisse videtur. Quæ autem de Concilio Tridentino dicta sunt, ad ea conferas velim *Petri Suavis Historiam Concilii Tridentini*, cui addes *Lettres & Memoires de Francois de Vargas touchant le Concile de Trente traduits de l'Espagnol, avec des Remarques par M. Michel le Vassor, à Amsterd. A. 1700.* *Stillingfleti The council of Trent*, ut *Heideggerum*, & ex nostris *Chemnitium* taceamus.

PROPOSITIO DUODECIMA.

Disciplina Arcani desperatum refugium est Pontificiorum, inventa, ut videtur, propter fugam vacui, vanam ipsorum de traditionis perpetuitate gloriam manifesto ostendens.

(11) Scilicet ita fateri tenentur, canalem Traditionis sæpe exaruisse, ut, quæ fuerit tum sententia Patrum, haud liqucat. Quo ipso tamen & adversæ partis causam agunt incautius: annon enim & huic liceat (si tanti sit Traditionis autoritas) eadem arcani Disciplina suis quoque hypothesibus antiquitatis umbram quærere? Quod veromaxime

ferit Pontificios, illud est, quod de ipsorum dogmatibus non modo fileant Patres, sed plane contrarium testentur: Exemplo sit Transubstantiatio, pro qua tantopere dimicant Autores perpetuitatis fidei; at vero *Irenæus* Eucharistiam ex duabus rebus terrena & cælesti constare, clarissimis verbis asserit; *Chrysostomus* quoque in *celebri ad Cesarium Epistola* naturam panis in Eucharistia remanere, diserte fatetur. Cæteram de Disciplina Arcani confer omnino *Celeberrimum Canc. D. PFAFFIUM* in præjud. Theol. Diss. II. p. 160. sqq.

PROPOSITIO DECIMA TERTIA:

In Methodis Cleri Gallicani XVII. Entia præter necessitatem multiplicari (*uu*) Protestationes adhiberi facto contrarias, (*vv*) Quæstiones moveri inutiles & frivolas, (*xx*) Argumenta denique proponi nihil probantia, & Pontificiorum causam æque jugulantia, (*yy*) facile omnibus eas penitus insipientibus patebit.

(*uu*) Hoc patet ex inductione Method. XII. XIII. XIV.

(*vv*) Huc pertinet, quod in methodo III. amica cum Protestantibus instituenda Colloquia proponuntur, & in methodo XVII. consilia violenta omnia tanquam ab indole Religionis Christianæ aliena respiciuntur. Verum

metuo Danaos, & dona ferentes!

Hic enim pestifera sub dulcissimo melle venena latere, tum *Colloquiorum* de Religione sæpius institutorum, & ipsius quoque *Concilii Tridentini*, infelicissimi successus, tum infinita persecutionum genera, quam Protestantes roties subiere, & a quibus nunquam abstinebit Ecclesia Romana, evidentissime ostendunt. Sane crudele & sanguinarium Ecclesiæ Romanæ Ingenium, quod ex toto ejus Systemate clarissime elucet, si vel nullo alio errore laboraret, jam solum sufficeret, quod ab ejus communione nos in æternum absterreret; Unde & *Turretinus*, in libro supra a nobis laudato Tyrannidem Papalem veluti ultimam atque gravissimam allegat causam, ob quam ab ista Ecclesia, quippe in *Reges & Principes*, in *Conscientias*, in ipsa mortaliū corpora gravissime sæviente, necessario fuerit discedendum. Ex

Anglis

Anglis hoc argumentum prolixè & solide tractavit Autor libri: *Papal Usurpations*, in quo Tyrannis Ecclesiæ Romanæ vivis coloribus depingitur; cui adde omnino a *discourse Shewing, that Protestants are on the safer side*, quod scriptum plane respondet instituto *Chillingworthi*, quem supra laudavimus. Ex nostris vide *Gerhardum* in loco de *Magistratu Politico*: *Lyseri Disp. quod Religionis non sit cogere Religionem*; *Bajerum de Propagatione fidei per vim armorum a Praxi Ecclesiæ Christi aliena*. Confer &, quæ supra ad Propos. II. de *Tolerantia* annotavimus. Cæterum in Ecclesia Romana redivivam mihi videor videre imaginem *Didonis* apud *Virgilium*, *Tyrios* ita compellantis:

————— *Stirpem, & genus omne futurum*
Exercete odium, cinerique hac mittite nostro
Munera. Nullus amor populis, nec fœdera sunt.

(xx) Huc pertinet illa inprimis quæstio, quam insolentissime jactitant Romanenses, *ubi fuerit nostra Ecclesia ante Lutherum?* Verum ut silentio præteream, eam ex Capite de præscriptione, cujus jam supra ostensa vanitas, petitam; ex præjudiciis itidem de perpetua Ecclesiæ visibilitate splendoreque externo, quem non agnoscimus, haustam; nos potiori jure ab illis petimus, ut ostendant nobis, ubi fuerit ipsorum Ecclesia tempore Christi ejusque Apostolorum? ubi itidem fuerit in tribus primis Ecclesiæ Christianæ Seculis? Hic nobis respondeant Viri boni, causam utique perdituri, & novitatis notam manifestissime habituri, nisi hic suæ Ecclesiæ origines ostendere queant. Ut autem brevissimo negotio rem conficiamus, dicemus liberalissime, nostram Ecclesiam fuisse in ipsorum Ecclesia, de qua, quicquid boni & recti erat, retinuimus, resectis iis, quæ vitiosa, quæ prava, quæ denique a primis Christianæ Religionis fundatoribus, Christo ejusque Apostolis, aliena erant. Cæterum hic probe tenenda distinctio inter successionem Doctrinalem & Personalem, qua observata in sumum abibunt, quæ magna cum ostentatione hic a Pontificiis objici solent. Vide autem omnino etiam *Molinaum de Novitate Papatus*, qui liber fides est in oculis Pontificiorum, ad claram veritatis lucem hic obstinato consilio cœcutientium.

(yy) Ita in Methodo II. dicunt: partem tutiorem esse sequendam, jam cum Ecclesia Romana ex. gr. Doctrinam de præsentia reali ad salutem creditu necessariam urgeat, utique tutius fore, illam credere

dere, quam non credere. Verum, ut reliqua omnia silentio prætereamus, quis non videt, eodem fundamento nos quoque ad destruenda de invocatione imaginum, meritoque bonorum operum dogmata multo solidius uti posse; cum enim illi, certe mitiores ex iis, primam pro re saltem utili in Ecclesia habeant; cum, quod secundum attinet, fatente Bellarmino, ob propriæ Injustitiæ insufficientiam atque incertitudinem, jam eo ipso meritum bonorum operum vacillet atque labefactetur; è contrario autem necessarium sit ex nostra hypothese, soli Deo religiosum cultum præstare, & in sola justitia Christi confidere; sane ipsorum utique fuerit, ut rejectis, quas hætenus fovent, hypothesebus, partem arripiant tutiorem; hoc est, ut misso Sanctorum eorumque imaginum cultu religioso, hunc, quippe soli Deo debitum, unice præstent, insimulque propriorum meritorum gloria procul facessere iussa in imputatione perfectissimæ justitiæ Christi, sola fide obtinenda, acquiescant.

T A N T U M !

COROLLARIA PHILOSOPHICA.

I.

CUm duo sint, in quibus præstantia Humanæ Naturæ maxime cernitur, Ratio, & Sermo; omni studio eo annitendum, ut illa ante omnia probe excolatur; qua neglecta, hic simia potius rationis, Psittacique loquacitas, quam mentis humanæ dignitas atque perfectio videbitur.

II.

Nimirum cum Sermo sit conceptuum animi expressio, oportet, ut, qui sapienter loqui velit, prius recte & sapienter cogitet, verasque de rebus notiones mente complectatur.

III. Hinc

III.

Hinc ultro consequitur, eruditionem cum ipsis facultatibus humanis & connexam intime, & illius partes harum indoli & naturæ subordinandas.

IV.

Ex quo & illud efficitur, eo præstantiorem esse aliquam Disciplinam, quo magis illa & intellectui illustrando & perficiendæ voluntati inservit; & quo majores inde in Religionem, Societatemque, quarum fundamentum in ipsius humanæ naturæ indagatione cernitur, fructus redundant.

V.

Quorum vero Scientia vel notionibus Logicis vel præcisionibus distinctionibusque Methaphysicis unice absolvitur, illi umbram pro Junone, & philosophiæ corticem pro nucleo arripuisse censendi sunt.

VI.

Logicæ quidem, recte tractatæ, suus debetur honos, quam acuendo latiusque pandendo intellectus lumini plurimum inserviat Geometria, quam haud male Logicam Practicam adpellaveris. Physica, in qua Recentiores Veteribus palmam longissime præferunt, Philosophiæ dignitatem ac præstantiam, usibus inde manantibus plane egregiis atque insignibus, mirum in modum commendat; quod idem & de Philosophia Practica habendum, qua vix quicquam hominis occupatione dignius, nihil etiam ad promovenda Societatis commoda accommodatius. De Metaphysica vero, antiqua imprimis illa & Scholastica, illud libere asserimus, quod sit Disciplina, in qua paucis opus est ad fanam Sapientiam.

VII.

VII.

Quam autem vulgo afferunt Philosophiæ generalis definitionem, quod sit rerum Divinarum humanarumque, quatenus rectæ rationis lumine investigari possunt, scientia, vaga nimis, & minus adcurata nobis videtur.

VIII.

Cæterum & amica Philosophiæ cum Theologia conspiratio est, atque utraque alterius ope illustratur ac perficitur, ut, quo solidiorem quis sese præstiterit Philosophum, eo melior quoque futurus sit Theologus.

IX.

Tantum igitur abest, ut Philosophia sit mater Hæresum, ut potius veritatis investigandæ certum subsidium, ac moderationis etiam Theologiæ egregium adminiculum præstet.

X.

Proinde, qui contra Rationem tantopere detonant, ii Religionem ipsam in manifestum discrimen adducere, vel Enthusiasimum quendam cum POIRETO in corde fovere videntur.

XI.

Ratio quidem sub fidei obsequium captivanda, sed cavendum, ne hoc principium, per se rectum & solidum, vel Pyrrhonismi involucrum, vel superstitionis asylum evadat.

XII.

Originem mali proxime a libertate hominis, remote ab ipsa Creaturæ rationalis finitudine deducendam, putamus.

Maichel, Daniel,

Disp. hist. theol. inaug. de variis ecclesiae Romanae moliminibus
methodisque in revocandis, convertendis, quos vocant, haereticis

Tubinga 1724

4 Diss. 147#Beibd.16

urn:nbn:de:bvb:12-bsb10153324-1

VD18 15002594-001